

בעזהשי"ת

קונטרס אכילת עופות בזמננו

ביאור החששות שיש על

אכילת עופות בזמננו

ודעת הרבנים על כך

מהדורה שניה עם הוספות חשובות

מנחם אב תשפ"א

**להשגת הקונטרס
ולתרומות עבור הדפסתו והפצתו**

yahadut1000@gmail.com

פתיחה

ישראל קדושים הם, ובוודאי משתדלים להקפיד על אכילת מאכלים כשרים בלבד. בימינו, עקב התפתחות התעשייה והטכנולוגיה, עולות מידי פעם שאלות כשרותיות שונות שיש לתת את הדעת עליהן.

אחת מהשאלות החשובות הקיימות כיום, היא השאלה על מקור העופות המצויים בזמננו.

התורה התירה לנו לאכול עופות, אך זאת רק באופן שמדובר על עופות טהורים, כפי שכתוב (דברים י"ד, כ'): "כל עוף טהור תאכלו", ועוד נאמר (ויקרא י"א, י"ג): "ואת אלה תשקצו מן העוף, לא יאכלו שקץ הם וגו'".

בשנים האחרונות נודע, שלא פשוט לומר שהתרנגולים המשווקים כיום לאכילה הינם מאותם עופות שהתורה התירה לנו לאכול. ישנו חשש שתרנגולים אלו אסורים באכילה.

חשש זה נוצר בעקבות כך שהעופות המשווקים היום לאכילה אינם אותם עופות שהיו רגילים לאכול בדורות עברו.

בקונטרס זה באנו בעז"ה להסביר עניין זה באופן תמציתי וברור. הובאו גם מדברי הרבנים אשר התייחסו לבעיית אכילת העופות הקיימת בזמננו. בסוף הקונטרס הבאנו ליקוט קצר בעניין חשיבות הזהירות מאכילת מאכלות אסורות.

יהי רצון שלקוראים תהיה בעז"ה תועלת מקריאת הקונטרס, ונוכח לעשות תמיד את רצון בוראנו ית' בשמחה ובשלמות.

קונטרס זה הובא לעיני
הגאון הגדול
רבי מנחם מנדל לובין
שליט"א

ראש בתי הוראה של פוסק הדור
רבי ניסים קרליץ זצ"ל
ורב שכונת רמת אהרן בב"ב
והוא אישר לכתוב בשמו
שהדברים המובאים כאן
נכונים וראויים לפרסום

חלק הסבר

העופות אותם רגילים כיום לאוכלם, הינם התרנגולים הנקראים תרנגולי פטם¹.

בתרנגולים אלו חלו בזמננו שינויים משמעותיים בתכונתם ובצורתם. שינויים אלו מלמדים על כך שלא פשוט כלל להתיר את אכילתם.

נביא בזאת הסבר להבנת העניין²:

א. במה שונים תרנגולי פטם כיום מהתרנגולים שהיו בעבר?

ב. מה גרם ליצירת שינויים אלו?

ג. מדוע אותם שינויים מורים על חשש שהתרנגולים היום אסורים באכילה?

¹ יש לציין שחוברת זו עוסקת רק בעניין אכילת עופות ולא בעניין אכילת ביצים, שכן את הביצים המשווקות כיום מטילות תרנגולות מזן אחר, תרנגולות הנקראות לגהורן. כמו כן, אין מדובר בקונטרס זה על אכילת תרנגולי הודו. קונטרס זה עוסק באכילת תרנגולי פטם בלבד.

² בכדי לא להכביד על הקורא, נביא רק את תמצית העניין, הן מהצד העובדתי והן מהצד ההלכתי. המעוניין להרחיב ולהעמיק את ידיעתו בנושא, יוכל לפנות למקורות נוספים, כגון תשובת "מנחת יצחק" ח"ה סי' ל"א, קונטרס "זבחי צדק", קונטרס "העוף בהלכה ובמציאות", קונטרס "הנותן לשכני בינה", מאמר ה"בירור הלכה" בעניין תרנגולי פטם מהגאון רבי אפרים צבי שמילוביץ שליט"א, מאמרו של הרה"ג אלעזר אהרן פרידמן שליט"א "בירור מציאות התרנגולים הישנים והשתלשלותן עד לתרנגולי זמננו" מקובץ "גינת ורדים" ל"ה ועוד. ניתן לקבל מקורות אלו דרך כתובת המייל המופיעה בגב שער חוברת זו.

בעבר, הרגילות הייתה שהתרנגולים היו גדלים בחצרות הבתים דור אחר דור באופן טבעי. היהודים הכירו היטב כיצד נראים התרנגולים שיש עליהם מסורת שהם טהורים וכשרים לאכילה. כך היה ניתן להמנע בקלות מחששות של אכילת עופות שאינם טהורים.

היום המצב שונה לגמרי. כשם שהתפתחות התעשייה והטכנולוגיה נתנה את אותותיה על כל תחומי המשק, כך היא לא פסחה גם על תחום העופות. בעשרות השנים האחרונות עמלו וטרחו מומחים גדולים מאומות העולם להנדס תרנגולים לצורך אכילה, באופן שהחלקים הנאכלים והיותר רווחיים שבהם, הינם יותר גדולים ושמנים מאיך שהם היו בתרנגולים הטבעיים (בעיקר את חלק החזה הגדילו מאוד), וחלקי העוף שאינם נאכלים או שהם פחות רווחיים, הינם יותר קטנים מאיך שהם היו בתרנגולים הטבעיים. בזמננו הגיעו להישגים גדולים בעניין זה.

כמו כן הם הצליחו להגיע לכך, שגידול התרנגולים עד לשלב שחיטתם יהיה מהיר מאוד (כיום שוחטים את התרנגולים לאחר כ 38 ימי גידול, בעוד שבעבר ימי גידולם היה יותר מ 120 יום!). ע"י כך וע"י שיפורים נוספים שנעשו, יש לתרנגולים היום נצילות מזון גבוהה, דהיינו שהתרנגולים היום זקוקים לפחות מזון, והעלות הכספית שיש בגידולם הרבה יותר נמוכה ממה שהיה בעבר (כיום זקוקים להאכיל תרנגול כ 1.8 ק"ג מזון בכדי לקבל 1 ק"ג בשר, בעוד שבעבר היו זקוקים ל 4 ק"ג מזון עבור 1 ק"ג בשר!).

תרנגולים עם "מעלות" אלו הם התרנגולים הנקראים תרנגולי פטם, ואלו הם העופות הרגילים המשווקים לאכילה בזמננו

ברחבי העולם. תרנגולים אלו שונים מאד מהתרנגולים שגדלו בעבר בחצרות, אותם נהגו לאכול בתפוצות ישראל.

האופן בו הצליחו אותם יצרנים לייצר כאלו תרנגולים ולהגיע לתוצאות כה מרשימות, הוא ע"י הכלאות של סוגי עופות שונים אחד עם השני (הכוונה להכלאות פשוטות בדרך טבעית ולהזרעות מלאכותיות רגילות עם עופות אחרים. פעולות אלו מביאות לידי עירוב גנים של עופות הנושאים איתם את המעלות הרצויות), וכן ע"י סלקציות חוזרות ונשנות (זיווג של עופות שנולדו עם מעלות יוצאי דופן מהרגילות, בכדי שיולד מהם עוף שיהיו בו מעלות אלו).

בכדי לייצר עוף עם המעלות המוזכרות, למדו איך להנדס באופן הטוב ביותר הן את האבא והן את האמא של התרנגול פטם. האבא של תרנגולי הפטם כיום הוא עוף הנקרא קורניש, והאמא שלהם היא עוף הנקרא רוק.

התהליך המורכב של ייצור הקורניש והרוק, והמחקר והחידושים שנעשים מעת לעת בתהליך זה, נעשים במפעלים המיוחדים לכך בחו"ל. אותם מפעלים שולחים לארץ ישראל ולמדינות אחרות את הקורניש והרוק, שם מזווגים אותם בלולי הרבייה המיועדים לכך. הביצים שהתרנגולות מטילות בלולי ההרבייה מועברות למדגרות. לאחר בקיעת האפרוחים במדגרות, האפרוחים מועברים ללולי גידול תרנגולי פטם.

לול שבו מגדלים כיום תרנגולים לאכילה, דהיינו תרנגולי פטם, אינו מגדל אפרוחים שבקעו מביצים שהטילה תרנגולת ממין פטם, באופן של גידול טבעי דור אחר דור כפי שהיה נהוג בעבר (בתהליך ייצור העופות הנעשה במפעלים גורמים במכוון לכך שאופן גידול זה של דור אחר דור לא יצליח), אלא

הוא מגדל באופן קבוע אפרוחים שאביהם ואמם הם עופות קורניש ורוק, אותם הוא מקבל מהמדגרות. כשאפרוחים אלו גדלים הם נשלחים לשחיטה, ואלו הם העופות אשר רוב בני ישראל רגילים כיום לאכלם.

לדאבוננו התברר שישנו חשש, שלצורך ייצור תרנגולי פטם, נעשו במפעלי העופות הכלאות עם עופות טמאים האסורים מהתורה.

הקורניש, אבי הפטם, לפי הידוע והמפורסם לעוסקים בתחום זה, ולפי המובא בספרות מקצועית על תעשיית העופות, נוצר ע"י הכלאות עם תרנגולי קרב, כגון העופות הקרויים מלאי ואסיל. תרנגולי קרב אלו אסורים באכילה מחמת חוסר מסורת על כשרותם ומחמת חשש על היותם עופות טמאים³.

³ במאמר המחקר המקיף של הרה"ג אלעזר אהרן פרידמן שליט"א על תעשיית העופות (אשר פורסם בקובץ "גינת ורדים" ל"ד, טבת תשע"ח) מובא: "הסוג המכונה מאלעי (אשר בסוג זה נכלל גם האסיל כמבואר שם) או אוריענטאל, הם תרנגולי קרב מדרום מזרח אסיה, ושונה לחלוטין מתרנגול הישן שהיה נפוץ ברוב חלקי העולם. ולכאורה פשוט שאינו נכלל במסורת כשרות התרנגולים. וגם בין חכמי הטבע ישנם שאין מחשיבים אותו כתרגול אלא כמין שני.

מראהו אינו דומה לתרנגול רגיל והוא מזכיר במקצת עופות טורפים. הם גבוהים בהרבה, רגליהם ארוכות, וכן צווארם הוא ארוך כצורת נחש [אבל באסיל המפורסם אינם ארוכים וכן הוא בקורניש], עמידתם זקוף וכמה משפחות עומדים זקוף כבני אדם, הירכיים מופרדות הרבה זה מזה כעוף טורף... הזנב אינו עולה למעלה כתרגול [וז"ל פי' סידור התפילה לרוקח, 'אשר נתן לשכוי בינה... שכל העופות זנבותם למטה יורדין, ולתרנגול למעלה'], אלא יורד למטה [בפרט אצל הזכר], מעל עיניהם בולט העצם בדומה לגבות עיניים ונותן להם צורה פראי כמו

הנץ, במקום כרבולת יש להם גבשושית אדומה על מצחם בין העיניים". ע"ש שמביא עוד שינויים בעופות אלו.

עוד נכתב שם: "... ולפי זה נמצא שהמאלעי וכדומה, לא בלבד שיהיה אסור משום חסרון מסורת כמעט לכל הדעות, כיון שאינו דומה לתרנגול, אלא שבמקומן היה להיהודים עליהם מסורה לאיסור". ע"ש.

לגבי עוף הקורניש, במאמר מאת הרה"ג אפרים אריאל בוקוולד שליט"א (מתאריך כ"ג אלול תשע"ז), מצאנו כתוב: "ספר 'עוף הקורניש' - היסטוריה של הזן והפיתוח שלו בארה"ב, יצא לאור שנת 1922 (למנינם) ע"י פרד ברונר, המזכיר-מנהל של המועדון הקורניש האמריקאי. בספר זה מפורטים היטב פרטים בהיסטוריה הקורניש באנגליה ובארה"ב. כותב הספר הוא ד"קן באופן מדהים. הוא מציין שמות האנשים המומחים השונים ומגדלים שונים, מקום מגוריהם המדויק, התאריך המדויק שנאמרו דבריהם, שם הבטאון שם נתפרסמו דבריהם בתאריך המדויק.

... המידע הראשון שרואים בספר, שהקורניש לא נוצר במפעל מסויים כפי שרגילים היום, אלא נוצרו הרבה קורנישים באנגליה בחוות מרובות, כל חקלאי מייצר ללא פיקוח, שמטרתו לייצר צורה משובחת של אינדיאן גיים, הוא הקורניש, להביא את התרנגול המיוצר לתצוגה ולזכות בתחרויות. אמנם לאחר יסוד 'מועדון האינדיאן גיים' בשנת 1886 (למנינם) נוסד תקן איזו הכלאות ניתן להגדיר בכלל זן חדש זה. אמנם גם אז היו זיופים, לטענת עדי ראייה.

הקורניש הכהה בדורות הבאים היה צאצא של הקורנישים של אז, שלפי התקן היה צריך להיות בכולם מלאי, ואף אם בחלקם לא היה מלאי, הרי בצאצאים המעורבים ממכלול הקורנישים לא יתכן כלל שלא היה מעורב הרבה מלאי. וכך מעידים המומחים [ע"י לקמן המידע מאוניברסיטת ולקלהומה] שניכר בעין באופן ברור ביותר גם ע"י צורתו [ולא באו לערער בזה על המידע ההיסטורי]... הקורנישים בתחילה נוצרו באנגליה, הם נקראו בתחילה בשם אינדיאן גיים, שפירושו המילולי תרנגול קרב של הודו, וכנראה טופחו מהכלאות מהם.

בתאריך 15 אפריל שנת 1886 (למנינם) נוסד באנגליה 'מועדון האינדיאן גיים' הראשון בעולם. תיכף לאחר ייסוד המועדון [בתאריך 22 אפריל 1886 (למנינם)] מר ג'ון הריס ממחוז קורנוול שבאנגליה [שעל שם אזור זה קבל השם קורניש], שהוא היה 'ללא ספק הסמכות הגבוהה ביותר באנגליה על תרנגולי קרב', כתב מאמר, שם הצהיר שהכלאות של מלאי וגיים [נראה כוונתו לאולד אנגליש גיים] כשירים להגדיר כאינדיאן גיים.

שנתיים לאחר מכן פרסם אותו מומחה, ג'ון הריס, מכתב שם מצהיר שקורניש עשוי מהכלאת גיים [כנראה אולד אנגליש], אסיל הנקרא גם בשם [pheasant malay] ומלאי אמיתי. אמנם הוא מתלונן על זיופים, הוא מגלה במכתבו על אחד מבעלי ההצלחה הגדולים בתצוגות האינדיאן גיים, שכן שלו, שהכליא תרנגול מלאי עם תרנגולת מצויה והציג את ההכלאה כקורניש... (לגבי הקורניש הלבן) מסכם הספר 'התערובת של הזנים שבתוכו כולל הרבה מלאי לבן והרבה אסיל, בתוספת של ג'ורג' גיים לבן ווויאנדוט לבן'.

בספר הסטנדרטים [תקנים] הרשמי של אנגליה נאמר על הקורניש שנוצר מאסיל אדום, אולד אנגליש גיים אדום בעל חזה שחור ומלאי. באתר המידע של אוניברסיטת אילינוי נאמר על הקורניש הכהה שהוא תערובת של כמה זנים, אסיל שחור-אדום, אולד אנגליש ומלאי. על הקורניש הלבן נאמר שנוצר מהכלאת הקורניש הכהה עם מלאי לבן. באתר המידע של אוניברסיטת אוקלהומה נאמר שהקורניש מראה באופן ברור ללא ספק השפעה של מלאי ועוד דם מזרחי". עכ"ל.

הרה"ג אמיתי בן דוד שליט"א, מח"ס "שיחת חולין", כותב במכתב מתאריך ח' אלול תשע"ז את הדברים הבאים: "יש הודאת בעל דין מפורשת בספרי חכמי המדע, שבכדי לייסד בעבר את גזעי העופות התעשייתיים, הכליאו בהם עופות שאין לנו מסורת עליהם. לפני שנים ביקרתי בספריית בית הספר ללימוד רפואה וטרינרית שבפקולטה לחקלאות בעיר רחובות, ואחד מעובדי הספרייה, בעל תשובה ירא שמים, הביא לי מספרי הלימוד המדעיים המעודכנים ביותר, שמהם לומדים הסטודנטים, וצילמתי לי מהם.

בספריהם הרשמיים הם מתארים כיצד פיתחו את גזע הקורניש במחוז קורנוול שבבריטניה בהכלאות עם תרנגול הקרב המלאי מארץ מלזיה שבמזרח הרחוק. מראהו של תרנגול זה רחוק ממראהו של תרנגול רגיל, וכל גופו מותאם להאבקות עם זכרים מבני מינו להנאת צופי האצטדיון. רגליו דקות וארוכות, וחזהו בולט כי משתמש בו לדחוף את יריבו בהתגוששויות, וצוארו ארוך וכרבותו זעירה ביותר גם כשגדל. הכלאות אלו הניבו את תרנגול שעשועי הקרב הקורניש האנגלי, שנשאר בו מבנה הגוף הרחב והרגליים הפשוטות והחזה הבולט. "עכ"ל.

על ריבוי השינויים שיש בין הקורניש לתרנגולים הישנים וגודל משמעותם, נכתב בקונטרס "העוף בהלכה ובמציאות" (מהדורא תנינא, עמ' י"ז): "השינויים שיש בין הקורניש להתרנגול רבים הם, עד שנוכל לומר שאין שינויים בין הקורניש להתרנגול, אלא הם שני דברים נפרדים לגמרי."

אבל אעפ"כ נמנה איזה מהשינויים שיש בין התרנגול להקורניש ומשפחתו [המלאי והאסיל]. א. הולך בקומה זקופה. ב. מעל לעיניים בולטות כמין עצמות [כמו אדם זועף]. ג. אין לה כרבות על גבי הראש, אלא דבר אחר משונה לגמרי ממש, דהיינו 1. אינו על גבי הראש [כמו שהוא בתרנגולים], אלא על המצח, 2. אין בה שפיצען (שפיצים), 3. הוא עבה מכרבות התרנגולים [נכון לציין דלהבדיל, גם בשפת העמים אין להדבר על המצח של הקורניש שם הרגיל של כרבות]. ד. הכנפיים הם במקום גבוה בהגוף יותר מהרגיל, וגם אינם מהודקים כ"כ בהגוף. ה. הנוצות הם קשים ביותר. ו. יש מרחק גדול בין הרגליים. ז. חרטומו קצר ועב יותר. ח. תחת נוצותיו הקשים אין נוצות רכים [פלופ"י בלע"ז]. ט. כשנוצות הזנב מתארכין, נוטה הזנב כלפי מטה ואינו מתעגל כלפי מעלה כמו בהתרנגולים הרגילים. "עכ"ל.

עוד מובא שם: "לפי הנ"ל, מובן מאליו שהקורניש שמשונית ביותר [עד כדי כך שיש חוקרים שסוברים שאינו בגדר תרנגול בכלל], פשוט הדבר שאסור באכילה, גם אם ימצא איזה שוחטים שיאמרו ששחטוהו בעבר. שהרי אנו רואים שמשונים הם, ומה לנו מה שסבר השוחט

לגבי הרוק, האמא של הפטם, כיום נודע שישנו חשש שגם אותה ייצרו מהכלאות עם עופות טמאים. עכ"פ ההשערה שהייתה עד לאחרונה שהאמא של הפטם היא עוף שלא נוצר מהכלאות עם עופות האסורים באכילה, ודאי כבר אינה קיימת. לביאור העניין בהרחבה ראה הערה⁴.

ששחטו, הרי השאלה לפנינו, והשינויים שיש בה הרי הם שינויים שהם גדולים הרבה מהשינויים שהיה בהקוּכין, שגם עליו היו הרבה גדולי ישראל שאסרוהו. ואם יש איזה תרגול משונה שאסור, בוודאי הרי הוא הקורניש ומשפחתו.

וכך כותב הרב פרידמן שליט"א במאמרו הנ"ל (עמ' רכ"ט, הערה ל"ב): "זה שהקורניש הוא ביסודו מאלעי/אסיל מעורב, ברור מעצמו, מזה שכן הוא צורתם, ואפילו אם אינו מעורב, הרי רוב בניו שווה להמאלעי [וביתר דיוק להאסיל], וכיוון שהמאלעי אינו נכלל במסורת התרגולים מחמת שמשונה לגמרי, הוא הדין שאין הקורניש נכלל, שעיך צורתם דומה להדדי [חוץ מאיזה פרטים קטנים]."

על צורת הביצים של עופות מלאי וקורניש, כותב שם הרב פרידמן שליט"א: "צבע הביצים (של עוף מלאי) הוא ברוין (חום) או ברוין חזק, והם גדולים [וקליפתם עבה וחזק], והם כד כד משני צידיהם (ראה לקמן עמ' כ')... ביצי הקורניש [Dark Cornish], ראיתי הרבה ממה שגידלתי בעצמי [והיו גדולים וצבעם ברוין וקליפתם עבה], והיו כולן כד וכד [ובחלק חשוב היו גם נראין לעין שווה ממש משני צידיהן בלי שום הבדל]."

⁴ בהתכתבות שנערכה בשנת תשע"ז עם הנשיא לשעבר של אחת משתי החברות הגדולות היום לייצור עופות, חברת רוס, ד"ר קולין בקסטר ג'ונס, הוא כותב כך (מתורגם): "בדרך כלל הרוק לבן ארבור אייקרס מוכר כגזע המייסד של תעשיית עופות המודרנית. זה אינו גזע שמרכיביו הפיזיים היו ידועים, אלא שולבו כמה גזעים, וזה יצא כתוצאה מבדיקות צאצאים של צלובים שונים, בכדי לזהות את אלו עם המאפיינים הרצויים ביותר.

... בשנות ה-90 המוקדמים, לקוחות בארה"ב החלו לשים יותר הדגש על פטמים עם מאפייני עיבוד יותר טובים ותשואה יותר גדולה של בשר לבן במיוחד. למשל, היה ידוע שגזע הקוב ואנטרעס הכיל גנים מגזע הקורניש (מלאי). לפני כן היו הרבה החלפות של קווים גנטיים בין מגדלי העופות, אך בקושי שמו לב לשאלה אם אלו הכילו קורניש (מלאי) או פאבערולס (דורקינג) עם חמש אצבעות או כל גזע אחר שאתם פוסלים לפי כללי הכשרות. לכן, זה בלתי אפשרי לענות לשאלתך של מי היא האמא של האמא בגזעים התעשייתיים של היום.

גם שאלת אם גזע חדש יכול להכנס לשרשרת המסחרית... מגדלי העופות תמיד מנסים להגיב לצרכי לקוחותיהם, ולכן הם מחזיקים קווי מחקר עם מגוון מאפיינים שונים. כמו שבמקרה של קווי הייצור, הרקע הגנטי המדויק של קווי המחקר אינו ידוע, הרבה מקווי המחקר נרכשו תוך כדי איחוד תעשייתי. בכנות, חברות המגדלים רק מעוניינים בביצוע חי ובמאפייני עיבוד לקווים שלהם, ולא במקור הפילוגנטי.

מפעם לפעם המגדלים יעשו שינויים למוצרים שלהם ע"י שינוי בשילוב קווי הייצור או ע"י הכנסת קו מחקר לתוך תמהיל הייצור. יש דחף מתמשך בקווים עם מאפיינים של תשואת בשר משופרת בארה"ב ובדרום אמריקה. זה מקשה עוד יותר לקבוע אם הקווים האימהיים המוצעים ע"י חברות המגדלים באים ממקור של גזעים המותרים ע"י ההלכה היהודית". עד כאן מתוך דברי המכתב.

יש לציין שד"ר קולין שכתב את המכתב הנ"ל כיהן משנת 1987 עד שנת 2002 למנינים כנשיא חברת רוס (ארבור אייקרס) הבינלאומית. בעשרות השנים שלפני כן הוא עמד בראש הפירמידה של תעשיית העופות הבינלאומית וכיהן כמנכ"ל. לאחר מכן, בשנים בהן קרתה ההשתלטות של שתי החברות הגדולות על כל שווקי העופות בעולם, כיהן כנשיא חברת טיפוח של העופות.

כל השנים האלו הוא התגורר בארה"ב, שם נמצא הבסיס העיקרי של חברת רוס. אמנם, עקב התפקיד הבכיר שהיה לו, רוב הזמן הוא היה בטיסות לכל קצווי העולם, הן בכדי לפקח על שאר בסיסי החברה

שהתפשטו בכל קצווי תבל, והן לצורך רכישת חברות קטנות שפיתחו בקווי העופות שלהן יתרון כלכלי מסויים. בהגיעו לגיל פרישה, פרש מתפקידו הבכיר בתעשיית העופות וחזר לארץ מולדתו אנגליה. שם הוא הקים חברה פרטית שנותנת שירותי טיפוח וייעוץ לשתי החברות הגדולות לייצור עופות הקיימות היום. (ע"פ המובא בקובץ "פולמוס עופות הפטם המצויים")

ניתן לקבל חומר מקצועי נוסף מהשנים האחרונות על ההכלאות שנעשו בעופות הפטם ועל כוונת מפעלי העופות להמשיך לפתח ולשפר את העופות, דרך כתובת המייל המופיעה בגב שער חוברת זו.

בקונטרס "העוף בהלכה ובמציאות" (עמ' י"א) נכתב לגבי האם של עופות הפטם שמייצר מפעל רוס, אחד משני המפעלים הגדולים שמייצרים כיום את העופות: "ברור שיש בהם תערובת הקורניש או איזה עוף אחר ממשפחת המלאי, וכמו שרואים בעליל בהתמונה מהנקיבה שנמכרת ע"י רא"ס, שבולטות כמין עצמות מעל לעיניים, שהיא מציאות שרואים רק במשפחת המלאי".

וכך מובא במכתב שכתב הרה"ג רבי אפרים צבי שמילוביץ שליט"א, אב"ד ק"ק קרעמניץ בארה"ב: "דברתי עם מי שעוסק הרבה מאד בכל ענייני כשרות, והוא בעצמו היה אצל הקאמפאני (החברה) ראס, וראה בעיניו האם של אלו העופות הבאים למאכל בני ישראל, וראה הזנב יורד למטה, היפך ממה שכתב הרוקח בפ"י הסיידור על הברכה 'הנותן לשכני בינה', דלכן התרגולים נואפים, כי הזנב שלהם עולה למעלה ומעורר וכו', ואין לך שינוי גדול מזה. וגם הצואר היה גבוה ביותר מהתרגולים במסורת... ולפי דברי הרוקח יתכן שאינו תרגול כלל... ומי יודע אם אינו טמא אפילו לר' משה בן יוסף.

ומאן אמר כי בקא"ב (המפעל הגדול השני שמייצר את העופות) אין זה ממני העופות. ואיך שיהיה, הרי בוודאי יש להם ליינ'ס של עופות שאינם כשרים לישראל כנ"ל, ומאן מסהיד שאין מערבים מהם לפי הצורך לפעמים להגן ממחלות. וכבר נזכר לעיל כי יש לאחד רעקארדער (הקלטה) שהודו לו בפירוש שעירבו מין אחר שאינו כשר לישראל בשנת אלפיים למספרם לצורך השעה, אלא שאמרו כי היה

הזכר, ואין לנו שום נאמנות להיות בטוח על כשרות העופות". עכ"ל.
(המכתב מר"ח אדר תשע"ח, ונדפס בקונטרס "מסורת רבותינו")

בקונטרס "זבחי צדק" (עמ' כ"ח) מובאים הדברים הבאים: "ועתה חדשות אנו מגידין, כי ביום כ"ה ניסן דהאי שתא [תשע"ז]... נודע הדבר, שהתקשרו אברכים יראים ושלימים למומחה גדול לענייני העופות מארגענזאציה (ארגון) הידועה לענייני כשרות, ושאלוהו וחקרוהו ממצב העופות וכו', וענה להם בפה מלא שאכן ע"פ חוקי הממשלה אין הקאמפאני'ס (החברות) חייבים ליתן דין וחשבון לאף אחד, ורק לפני משורת הדין הקאמפאני'ס שולחים להם בכל שנה הליסט (הרשימה) של העופות שמהם הכליאו והרכיבו והוציאו העופות הנאכלים דשנה זו. אמנם אינם יכולים להראות ליסט זו לשום אדם, ואם יראו זאת הרי שהקאמפאני'ס יוכלו לתבעם בערכאות שלהם. ואכן, כבר זה איזה שנים שאין משתמשים בהבארעד רוק כאם העופות, דהיינו שכבר שינו האם לעוף אחר. וכששאלו איזה עוף משתמשים להאם, ענו שפעם קורניש ופעם עוף אחר.

... וכן נודע עניין זה כעת בסוף חודש סיון תשע"ז ע"י שחקרו את אנשי הקאמפאני'ס, והם אישרו הדברים שאכן שינו האם לעוף אחר... התקשרו לאנשי הקאמפאני העוסקים ומייצרים העופות המעובדים, וגם המה אמרו בפה מלא ששינו האם. גם אומרים בפירוש שכבר אין בעוף זה זכר ויחוס כלל להבארעד רוק. אמנם אינם מוכנים בשום אופן לומר מה יש בו, רק דבר זה יכולים לומר, שמעורבין בו הרבה עופות". עכ"ל. עי"ש שכותב שאותו ארגון כשרות מודה שלדעת הפוסקים הידועים תרנגולי הפטם אסורים באכילה.

אף על עוף הפלימוט רוק (הרוק המקורי ששימש כאמא של הפטם עוד לפני ההכלאות החדשות שנעשו במפעלים), ישנן סיבות משמעותיות לומר שיש עליו חששות, ועל כן היתרו של עוף זה אינו היתר פשוט. במאמר המחקר של הרב פרידמן מקובץ גינת ורדים ל"ד, ניתן למצוא מידע על הרכב העופות ממנו ייצרו את הרוק, ומבואר שם "שמשפחת פלימוט ראק הם צאצאי קוטשין, בראמא [הבראמא נוצר ע"י תערובת הקוטשין והמאלעין], דומיניקי וגרעי דורקינג".

מוסיף שם הרב פרידמן (הערה ל"ב) וכותב: "אפילו אם נתעקש שלא להאמין לדברי המייצרים ומגדלים, למעשה זה שהראק הוא ביסודו קוטשין/בראמא מעורב, אין אנו צריכים לדבריהם כלל, שהוא ברור מעצמו מזה שכן הוא צורתם. ואפילו אם נחשוב שאין דבריהם אמת, מכל מקום רוב בנין הראק שוה להקוטשין [וביותר דיוק לגוף הבראמא], ולכן אם הקוטשין אינו נכלל במסורת תרגולים הישנים, ה"ה שאין הרוק נכלל", ע"ש.

בקונטרס "מסורת טהרת העופות" (מהדורה פנימית ב', עמ' י"ב) מובאים שני סימנים המורים על חשש שהבארעד רוק נוצר מהכלאות עם עופות האסורים באכילה. סימן אחד הוא מכך שניתן למצוא עופות מסוג זה שמגיעים למשקל של עד כ 5 ק"ג, ורק עופות קרב מהמזרח הרחוק יכולים להגיע למשקל כה גדול. סימן אחר הוא מכך שבביצי עוף זה מוצאים ביצים בצבע חום כהה מאד, כפי שמצוי בעופות מהמזרח הרחוק.

כיום, יש לנו מידע מדעי עדכני על העופות מהם ייצרו את הפלימוט רוק. בשנת תשע"ט התפרסם מחקר מדעי בשם: "A genomic inference of the White Plymouth Rock genealogy". המחקר נערך ע"י קבוצת מדענים מתחום הגנטיקה (גנומיקה), והוא עוסק בזיהוי העופות שמהם ייצרו את הפלימוט רוק הלבן ע"י בדיקות גנום (רצף של גנים ודנ"א וכלל הכרומוזומים). התגליות שהתגלו באותו מחקר מחזקות את החששות שיש על הפלימוט רוק.

מובא בזאת תרגום של קטע ממחקר זה: "רשומות היסטוריות מצביעות על תרומות לא אחידות של מלאי (העופות) לשושלת האימהית והאבהית של הפלימוט רוק הלבן. לכן נותח הכרומוזום W (כרומוזום נקבי), לגלות את שושלת האם שבתערובת. רק הג'אוה השחורה [49%] וקוצ'ינים [51%] תרמו לכרומוזום זה... בכדי לחקור את המוצא בשושלת האבהית של הפלימוט רוק הלבן, בוצע גם ניתוח התערובת לכרומוזום Z (כרומוזום השייך גם לצד האבהי), תוך שימוש בנתוני זכרים בלבד. הניתוח גילה שדומיניק תרם כ 50% של הכרומוזום Z, עם תרומות גם מג'אוה שחורה (כ 25%), קוצ'ינים

תרנגול שהוריו הינם עופות טמאים, על פי כללי ההלכה המבוארים בש"ס ובפוסקים, הרי הוא עוף האסור באכילה, והוא אסור אף בדיעבד ואף בשעת הדחק.

בנוסף, לאחרונה נודע שישנם סימנים בתרנגולי הפטם, שכפי הנראה הם מורים על כך שעופות אלו אסורים באכילה.

סימן אחד הוא מכך שתרגולים אלו, מצאו אותם לא פעם דורסים ואוכלים (בהיותם רעבים) תרגול חי ששהה איתם⁵. ישנם תיעודים בוידאו על חלק ממקרים אלו⁶. במשנה במסכת חולין (ג', ו') נאמר: "כל עוף הדורס - טמא", ובלשון הגמרא (חולין דף ס"ה ע"א) כתוב: "תניא רבן גמליאל אומר, דורס ואוכל - בידוע שהוא טמא", וכן נפסק להלכה בשו"ע יו"ד סימן פ"ב, סעיף ב'⁷.

(כ 12%), ברהמה בהירה (כ 10%), מינורקה שחורה (כ 4%) ולגשאן (כ 2%).

⁵ כפי שמופיע בקונטרס "העוף בהלכה ובמציאות" עמ' מ' ועמ' פ"ו, וכן בספר "באר החיים" על התורה עמ' קנ"ג, וכן שמענו מאנשים נאמנים ששמעו מגדלי תרגולים מספרים איך שהם ראו במו עיניהם תרגולי פטם דורסים ואוכלים תרגול חי.

⁶ ניתן לקבל סרטוני וידאו של דריסת העופות, וכן לקבל תמונות של ביצי תרגולי פטם המוזכרים להלן, בכתובת המייל המופיעה בגב השער של חוברת זו.

⁷ בראשונים מצאנו כמה שיטות מה נקרא "דורס ואוכל". הדריסה שמצאנו בתרגולי פטם היא הדריסה לשיטת ר"ת, כפי המובא בתוס' במסכת חולין דף ס"א ע"א ד"ה הדורס, וז"ל: "ומפרש ר"ת דורס ואוכל מחיים ואינו ממתין לה עד שתמות". להלכה, הפוסקים האחרונים סוברים שיש להחמיר ולאסור עופות הדורסים כשיטת ר"ת, ואכמ"ל.

הסימן השני הוא מצורת הביצים של תרנגולי הפטם. בביצים שמהן בוקעים אפרוחי תרנגולי פטם, מוצאים כיום ביצים רבות שצורתן כד כד, דהיינו שהן עגולות באופן מדויק משני צדיהן ולא שצד אחד יותר מעוגל מהצד השני⁸. ע"פ המבואר

⁸ הגאון הגדול רבי משה שאול קליין שליט"א כתב במכתב פנימי מחדש כסלו תש"פ את הדברים הבאים: "שלחתי כמה פעמים אנשים נאמנים להביא לי ביצים מלולים של תרנגולים הנקראים פטם, והביצים נלקחו באופן טבעי בלי מיון. וראיתי שצורת הביצים אינם כצורת ביצים של תרנגולים שאנו רגילים בהם שראשם אחד חד וראשם אחד כד, אלא הם נוטים בצורתם להיות כד כד, ולפחות הרבה מהם הם כך, וגם מצוי מאד כאלו שהם ממש כד כד".

שינוי נוסף הנמצא בביצי תרנגולי פטם, הוא שצבען של חלק מביצים אלו איננו צבע לבן, אלא צבען הוא בגווני אחרים, כגון חום וורוד. כמו כן על חלק מהביצים ישנן הרבה נקודות של צבע כהה. ע"פ המבואר בכמה מהפוסקים, יש מקום לחשוש שתרגולות שמטילות ביצים כאלו אינן עופות טהורים.

ב"פרי תאר" (יו"ד סי' פ"ו, ד') כתוב: "כל ביצה המנוקדת בנקודות שחורות או שקליפתה אינה לבנה, הרי זה יצתה מכלל ביצי תרנגולת ואוזין המצויים בינינו, שהם לנו בחזקת טהרה, ויכול להיות דטמאים הם". ב"מכתב סופר" (יו"ד סי' ג') איתא: "הייתי נזהר ומזהיר בני ביתי מביצים הנוטים קצת לאדמימות וירקון געהל (צהוב), כי כן מראהן של ביצי עופות החדשים (שהיו בזמנו ואשר לדעתו היה אסור לאכלם)".

בשו"ת "בית יהודה" (בדף קט"ו ע"א מהדפים שבסוף הספר) מסופר: "אירע מעשה שנת תפ"ט באייר, הביא עכו"ם אחד למכור ביצים משונים במראיתן, שהם נוטים קצת לשחורות ומנומרים בנקודות נקודות, אבל צורתם כצורת ביצי תרנגולת שראשן אחד כד וראשן אחד חד, ובתוכם ג"כ חלבון מבחוץ וחלמון מבפנים, והראיתי אותם למורי הרב ז"ל ואסרם, כיון שאין לנו בהם קבלה מפורשת להתיר, אסורים הם". (הובא גם ב"כף החיים" יו"ד ח"ב, סי' פ"ו סק"ג)

בגמרא במסכת חולין דף ס"ד ע"א, זהו סימן שהתרנגולות שהטילו את אותן ביצים הן עופות טמאים, וכן נפסק בשו"ע יו"ד סימן פ"ו סעיף א': "אם שני ראשיה (של ביצה) כדין או חדין... בידוע שהוא ביצת עוף טמא"⁹.

מחקר מדעי חדש שפורסם השנה, שנת תשפ"א, מחזק אף הוא את החששות האמורות על עופות הפטם¹⁰. המחקר נערך ע"י צוות מדענים העוסקים בגנומיקה (תחום השייך לגנטיקה), והוא נועד לזהות ע"י בדיקות גנום (רצף של גנים ודנ"א וכלל הכרומוזומים) תערובות של גזעי עופות שנעשו במהלך

⁹ ב"דרכי תשובה" (סי' פ"ו סק"ו), מובאים דברי ה"פרי תאר" (שם סק"ב) שכתב: "היכא דאיכא לפנינו עוף טהור הנאכל במסורת ובסימנא, והטיל ביצה כזו (שיש בה סימני טומאה), נראה דשרי, ולא סתרינן לקבלתינו בעוף זה. ואף שילדה ביצה כזו, אמרינן דהעוף טהור הוא, אלא דבעינן שיהי' הקבלה חזקה, באופן שאין לחוש במינוי לשום תערובות עוף טמא, אבל אם יש לחוש לשמא נתערב עוף זה במין עוף טמא, כיוון דאיתליד ריעותא דהטיל ביצה בסימן טומאה, מחזקינן ליה באיסור מכאן ואילך, ואסרינן העוף וביציו". עכ"ל. יש לציין שכפי הנראה מלשון ה"פרי תאר", דבריו נאמרו באופן שעוף הטיל ביצה אחת עם סימן טומאה, אך בנידון דידן של עופות פטם, מכיוון דחזינן ביצים רבות שהן כד כד, הדבר חמור יותר, ויתכן שבאופן זה גם אילו לא היה ידוע על עירבוב עופות אחרים, דעתו הייתה לאסור את אכילתם של עופות אלו.

¹⁰ שם המחקר הוא:

"Researching on the fine structure an admixture of the worldwide chicken population reveal connections between populations and important events in breeding history".

ראה עוד על המחקר שנעשה על העוף פלימוט רוק, האמא המקורית של הפטם, מה שהוזכר לעיל בסוף הערה 4.

השנים, ואת מיני העופות שמעורבבים בתרנגולים הנאכלים כיום, עופות פטם. מדענים אלו לקחו דגימות גנום מעופות רבים ברחבי העולם, תוך התמקדות בעופות מאסיה.

במחקר זה כתוב (תרגום): "בפרט אנו מגלים כי הגנום של מלאי העוף המודרני המשמש לייצור בשר, הן בחקלאות שבמזרח [אסיה] והן שבמערב [אירופה / ארה"ב], נשלט על ידי תרומות מגזעים אסייתיים כבדים". עוד נכתב שם: "הקוב [Cobb] הוא גזע פטם מודרני מערבי, והוא חולק את רוב מקורות המוצא של הגזעים הכבדים האחרים".

אע"פ שעניין החששות שיש בתרנגולים התעורר כבר לפני הרבה שנים, גדולי הדור בזמנו לא ראו לנכון להורות לשואלים אותם שישנו חיוב להמנע מאכילת עופות. זאת משום שבאותם זמנים היו צדדים להקל בעניין¹¹, הן מצד שלא

¹¹ אף על פי כן, כבר באותם זמנים שהחששות התחילו להתעורר, היו קצת רבנים גדולים ואברכים שפרשו מאכילת עופות. על הגאון הגדול רבי ניסים קרליץ זצ"ל מעיד (בכת"י משנת תשע"ח) הרה"ג דוד צבי אורדנטליך זצ"ל, רב ואב"ד ביתר עילית: "זכרוני שלפני כשלושים שנה... אמר לנו הגר"נ שליט"א (זצ"ל) וזה לשונו 'יש על זה חשש, ואני מחמיר... אני עובר לאכול בהמה גסה'". (הרב אורדנטליך מוסיף שם וכותב: "גדולי הרבנים שבימינו למדו היטב היטב את הסוגיא וביררו לעומק את המציאות, ויש להם ע"פ לימודם ובירורם שכהיום החששות כבידות מאשר ידעו פעם").

על האדמו"ר ואב"ד דק"ק קאשוי, רבי אליעזר חיים בלום זצ"ל, כותב חתנו הרב יעקב בנימין פירטה שליט"א: "באתי בדברים אלו לגלות חוות דעת מרן מו"ח בעל 'שיח חיים' מקאשוי זצ"ל הכ"מ, שמיום שהתחיל השערוריה בנוגע חשש תערובות העופות בשנת תשס"ד, חדל תיכף לאכול בשר עופות אלו. ועסק על זה הרבה זמנים לברר

הייתה לרבנים באותו זמן ידיעה ברורה על סימני הטומאה שיש בתרנגולי הפטם, כפי שידוע היום (וכן נתונים נוספים שידועים כיום וכמובא בקונטרס זה, לא היו ידועים בזמנו), והן מצד שבאותם ימים רק על האבא של הפטם הייתה ידיעה שיש חשש שהוא עוף טמא, ובכהאי גוונא, כשהאמא של התרנגול הינה עוף טהור והאבא הוא עוף טמא, ישנן דיעות שהיוצא מהם הוא עוף טהור (שכן ישנם צדדים שאין חוששין לזרע האב ושזה וזה גורם מותר), ובדיעבד פוסקים להקל.

עם זאת, גם באותם ימים קונן חשש כבד בלבם של כמה מגדולי הפוסקים, ובראשם פוסק הדור רבי שמואל הלוי וואזנר זצ"ל, שיגיע היום בו יתחילו לייצר גם את האמא של הפטם מהכלאות עם עופות טמאים, מה שיגרום לכך שתרנגולי הפטם יהיו אסורים לכל הדעות.

וכך כתב על עניין זה הרב וואזנר זצ"ל בשנת תשנ"ח: "הנה נתעוררתי... על דבר המכשלה שהתחילה להתפשט מאד בתקופה האחרונה, שמרכיבים זה עם זה מינים שונים של סוגי התרנגולים, וזה לפי דבריהם לשבח המין ולערב גנים שונים, כדי לזכות בשבח ממון במכירת העופות.

... והיות כי הדברים נמסרים כהיום ביד מגדלי העופות שאין להם שום ידיעה בשטח זה גם אם הם שומרי תורה ומצוות, ומכל שכן האחרים שרחוקים מזה, א"כ דבר חמור לפנינו שמתערבים מינים שאינם בדוקים בטהרתן עם המינים

העניין עם כמה וכמה עסקנים ושוחטים ומומחים בשטח זה. ונשאר אצלו שזה צריך תיקון גדול, ועד יומו האחרון לא טעם מעופות אלו".

המקובלים, ונמכרים ונשחטים הגידולים אח"כ בתור עופות במסורה בלי להרגיש.

... והנה הגאונים האלה מדברים עכ"פ מעופות שחסרים מסורה, אבל אין פקפוק בסימנים כי נתבררו, ואעפ"כ נתקשו להתיר מכוח חסרון המסורה, אע"פ שהמדובר רק בזרע הזכר ואיכא צד שזה וזה גורם, וגם צד אין חוששין לזרע האב.

... אבל נידון שלפנינו כבר כתבתי דהוא משגה חמור, דנעשים הדברים על ידי אינם בקיאים כלל, וגם הוא דבר תמידי. וכבר כתבתי בעניי בכמה מקומות שאין להעמיד הנהגת הכלל על דברים של דיעבד, ובפרט לעניין קדושת האכילה.

ונתרבה מיום ליום שמרכיבים המינים בלי להוודע מה מרכיבים, והדברים יבואו ח"ו למכשול גדול באיסור מאכלות.

על כן עלינו להתעורר ולעמוד בהשגחה חמורה שלא להביא לשחיטת עופות, רק ממקור שהוא בדוק מחשש תערובת מינים, והאפרוחים גדלים רק ממין שהמסורה ברור בלי פקפוק, בין מצד הזכר ובין מצד הנקבה, והשי"ת יצילנו ממכשולים ופגיעה ח"ו בקדושת ישראל". עכ"ל. (קובץ "אור ישראל" שנה ד', ד', ט"ז, והודפס ב"שבט הלוי" יו"ד סי' קי"ג)

רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל כתב בספרו שו"ת "אבן ישראל" (חלק ח', סימן נ"ה) על החששות שעלו בזמנו על טהרת העופות: "אף דקיי"ל דזה וזה גורם מותר, מ"מ לכתחילה אסור... וא"כ בוודאי צריך להזהיר ולעמוד בהשגחה חמורה, שלא להביא לשחיטה רק עופות שלא נולדו מתערובת המינים.

... וכל זה כתבנו לפי מה שאמרו השואלים שהזכר הוא העוף הטמא, אולם אחרים טוענים שהנקבה היא העוף הטמא, א"כ בוודאי כל הנולדים הם עופות טמאים... ובוודאי צריך לחוש כאן באיסור דאורייתא באכילת עופות טמאים". עכ"ל¹².

לדאבוננו, על פי המבואר לעיל, נראה שבזמננו חששם של גדולי הפוסקים התממש, וגם האמא של הפטם מגיעה כיום מהכלאות עם עופות טמאים. ממילא נפלו ההיתרים שסמכו עליהם בעבר בכדי להתיר את אכילתם של תרנגולי פטם¹³.

¹² בשו"ת "מנחת יצחק" (ח"ה סי' ל"א, אות ט"ז) כתוב: "... אבל אם הוא להיפוך, דהאם מן אותם שאין להם מסורת והאב טהור, אז אין להתיר מטעם זה וזה גורם, דהרי להלכה דפסקין דביצה כגופה דמיא, אף למ"ד דזה וזה גורם מותר, הביצה אסורה כנ"ל, ואז גם היוצא ממנה אסור, אף אם אין לו כל סימני טומאה, מטעם היוצא מהטמא - טמא. כיון דמינו טמא, לא מהני מה דמעפרא קגדיל כנ"ל, וכמפורש במהר"ם שיק שם (חיו"ד ק')."

¹³ אף אם היה ספק גם על האבא וגם על האמא של עופות הפטם אם הם עופות טהורים או טמאים, היה מקום לאסור את אכילת העופות (ועל אחת כמה וכמה לפי הידיעות שיש היום בעניין), וזאת משום שהדין בטהרת עופות הוא, שאוסרים את אכילתם גם בספק ספיקא, ושארין הולכים אחר רוב כשיש רוב עופות טהורים, כפי המובא בשו"ת "מנחת יצחק" שם אות י"ז, וז"ל:

"והיכא דמספקא לן ולא נודע מי הזכר, מסיק גם כן במהר"ם שיק שם (חיו"ד סי' ק') דאין להתיר. דאף דיש ספק ספיקא דלמא הנקיבה מהכשרים ודלמא כולם כשרים, מ"מ לשיטת הריב"ש (סי' קצ"ב) לא אזלינן בזה בתר רובא, וממילא גם ס"ס אינו מועיל, עכ"ד. וטעם הריב"ש, כיון שהתורה צויתה לבדוק בסימנים, וכמו שכתב הרמב"ם (בפ"א מהלכות מאכלות אסורות), על כרחינו יש לחוש לכל אחד מהם,

גם אם לא היה מצוי בידינו המידע המורה על החשש להכלאות עם עופות טמאים, היה מקום להחמיר ולא לאכול עופות פטם, שהרי מכיוון שהדבר ידוע שייצור העופות נעשה במפעלים מיוחדים ע"י הכלאות, ודאי יתכן שביצעו במפעלים אלו הכלאות עם עופות טמאים, שכן מטרתן של חברות ייצור העופות היא לייצר פטמים טובים ומשובחים לאכילה ככל הניתן, ולא מעניין אותם כלל אם העופות איתם הם משתמשים הם עופות טהורים או טמאים. מה שמעניין אותם הוא רק התועלת שתצמח מאותם עופות. במפעלי העופות לא הייתה שום השגחה על ההכלאות שנעשו שם במשך השנים¹⁴.

ואפילו הוא מיעוטא עיי"ש. ובנוגע לס"ס, לאו מכללא אתמר, אלא בפירוש נאמר בריב"ש שם (ובסי' קצ"א) דגם ס"ס לא מהני". עכ"ל.

עיי' עוד בקונטרס "העוף בהלכה ובמציאות" פ"ג, שהאריך להוכיח שאין להתיר בנידון דידן את אכילת תרנגולי הפטם מדין ספק ספיקא, והביא לכך הוכחות ומקורות רבים.

¹⁴ התרנגולים המשווקים בעולם בזמננו לאכילה, מיוצרים ברובם על ידי שתי חברות גדולות, חברת קוב (Cobb-Vantress) וחברת רוס (Ross-Aviagen). חברה נוספת המייצרת ומשווקת במדינות רבות בעולם עופות פטם, הינה חברת האברד (Hubbard). בשנים האחרונות האברד הפכה להיות חלק מקבוצת Aviagen, אך היא פועלת באופן עצמאי. אופן ההכלאות שנעשו במפעלי חברות אלו במהלך השנים הינו מידע חסוי, ולא היה משיגים כשרות שפיקח על הנעשה שם.

בנוסף, ידוע שהחברות הגדולות קנו במהלך השנים הרבה קווי ייצור מוצלחים של עופות ממפעלים קטנים ברחבי העולם שעסקו בטיפוח

היהודים המקפידים לקנות רק עופות עם כשרות מהדריין, עליהם לדעת שההכשר עליו הם סומכים מועיל רק לגבי שחיטת העופות ועוד כמה עניינים המצריכים השגחה, אך מקורם של העופות וסוגי ההכלאות שנעשו לצורך ייצורם אינם ידועים! הדבר חמור אף יותר מחמת המידע שישנו היום

וגידול עופות, וזאת בכדי להכליאם בקווי ייצור הקורניש והרוק שלהן. על כן אין כלל אפשרות לדעת אילו עופות הורקבו בקווי ייצור אלו.

ד"ר קולין (ראה לגביו לעיל בעמ' ט"ו) כתב במאמר מקצועי שלו, שבעבר "היו בארה"ב לבדה למעלה מאלף חברות הרבייה. היה זה נוהג נפוץ עבור חברות שכאלה להחליף שושלות גנטיות בינם לבין עמיתיהם. כאשר ההרבייה הפכה להיות מתוחכמת יותר וההבדלים התחרותיים שבין הגזעים בלטו יותר, מספר חברות ההרבייה ירד במהירות. בשנות ה-60, בשנות ה-70 ועד לתוך שנות ה-80, היה זה מנהג נפוץ למדי בקרב חברות הרבייה, לרכוש שושלות גנטיות מן המתחרים שלהם. נוהג זה הופסק במידה רבה, וכיום המגדלים הראשיים מגינים בקנאות על החומר הגנטי שלהם כמו גם (על) המקורות שלו". (מתוך תרגום של דבריו)

וכן שמענו מפיו של ת"ח גדול העוסק בעניינים אלו, שהוא נפגש עם ד"ר קולין, ושמע ממנו שהחברות הגדולות העוסקות כיום בייצור העופות, קנו לפני זמן רב עופות שונים לצורך פיתוח קווי הייצור, אשר אותם עופות הגיעו מאלף מפעלים קטנים של מטפחי עופות. יוצא מכך שאי אפשר לדעת את מקורם של העופות המשווקים כיום לאכילה, ואין שום דרך לברר זאת.

וכן אמר לנו הרה"ג מנחם מנדל לובין שליט"א, שעל כל הרבנים והעוסקים בעניין מוסכם, שכשייצרו את קו עופות הפטם לפני עשרות שנים, אספו עופות שונים מכל מיני מגדלים ומטפחים, ולא ידוע אלו עופות היו אלו, ומכיוון שאת קו העופות של זמננו ייצרו מאותו קו שהיה בזמנו, אי אפשר לברר ולדעת בשום אופן מה מקור העופות של היום. לכן קיים חשש שהעופות היום, מקורם מהכלאות עם עופות טמאים.

האמור לעיל, מידע אשר על פיו ישנו חשש ממשי שעופות אלו אסורים באכילה אף מדאורייתא.

ואם יבואו אנשים ויטענו שניתן להמשיך לאכול תרנגולי פטם משום שכבר נהגו לאוכלם בעם ישראל עשרות שנים, ועל פי ההלכה עוף נאכל במסורת. לאור האמור יוצא שאין ממש בטענה זו¹⁵.

ראשית, משום שהתרנגול פטם המשווק כיום שונה בצורתו ובתכונותיו מהתרנגול שהיה נאכל בעבר¹⁶, וידוע שהסיבה

¹⁵ וכך היא דעתו של הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר זצ"ל, כפי שכתב בשמו רבי משה שאול קליין שליט"א: "פשיטא לרבנו זצ"ל, דמה שאכלו בשנים האחרונות ללא שום ידיעה על מקור העופות, לא הוי בגדר מסורת. רק מה שרואים שגדלים באופן טבעי כמקדמת דנא, ולא מה שמגדלים באופן מלאכותי, ללא שום ידיעה על מקור העופות".

¹⁶ עצם תרנגול הפטם, צורתו שונה מאד מצורת התרנגול המצוי שהיה נאכל בדורות עברו לפני עשרות שנים (שהיה דומה בצורתו יותר לעוף הלגהורן המשמש כיום לייצור ביצים), כפי שמצאנו כתוב בקונטרס "העוף בהלכה ובמציאות" (עמ' מ"ו): "בצורת עופות המצויים כשהם מבוגרים, יש דברים שהם מצורת הראק, אך עיקר צורתו הוא כצורת הקורניש [והוריו, המלאי והאסיל]. דברים ששווה להקורניש ומשפחתו הם צורת ראשו [חוץ מכרבלתו שהוא ככרבלת רגיל] שהוא כצורת משפחת המלאי, דהיינו שהחרטום קצר ועב, ומעל לעיניים בולטות עצמות כמו שהוא זועף. וכן צורת התחתון של הגוף הוא לגמרי כצורת הקורניש ומשפחתו, דהיינו רגליים קצרות, חזה גדול, ומרחק גדול בין הרגליים. וגם מבנה שאר הגוף הם בעיקר כצורת הקורניש [הכתף רחב מאד ואצל הזנב דק]. גם הכנפיים מונחים במקום גבוה בגוף וקצרות המה, ומחזיקם מרוחק מהגוף כמו הקורניש ומשפחתו. גם נוצותיו קשים, ותחת הנוצות הקשים אין נוצות רכים כ"כ כנוצות הראק [ויש עוד עניינים שדומה בהם להקורניש]".

לכך היא משום שנוספו בו הכלאות חדשות. אם כן בוודאי שאין על תרגול הפטם שבזמננו מסורת¹⁷.

ה"חזון איש" זצ"ל כותב: "הפורשים ממין תרגולים משונים, ואח"כ נתערבו עם שאר תרגולים, אינו נידון בזה וזה גורם, אלא הנולדים בתמונת המשונים, אסורים לעולם". (יו"ד סימן י"ג, סוף אות י"א)

ובמאמרו של הרב פרידמן שליט"א מקובץ גינת ורדים ל"ד (עמ' רל"ז) מבואר ש"התרגולי פטם הנאכלים, הרי רוב צורתם הוא כקורניש [אבל הכרובול שהוא חלק נכבד מצורת העוף, אינו כקורניש] כהנ"ל, וא"כ ממה נפשך, אם בעופות מתחשבים ביחוס, בין כך מעורב יחוס הסוג מאלעי בכלום, ואם מתחשבים רק בצורתו, הרי צורתו כקורניש".

בדברי הפוסקים לא מצאנו שאלות, תשובות ודיונים לגבי כשרותם של עופות הפטם מהשנים בהן התחילו לשווק בא"י ובחו"ל עופות אלו. כפי הנראה, השוחטים לא נתנו מספיק את דעתם על כך שהיו צריכים להביא לידיעת הרבנים שרואים שינויים בעופות, בכדי שהרבנים ידונו בדינם (יתכן שהדבר נבע מכך ששחיטת עופות הפטם נעשית בהיות העופות צעירים, שאז השינויים פחות ניכרים מכפי איך שהם ניכרים בעופות מבוגרים). גם הרב פרידמן שליט"א (שם עמ' רל"ה) כותב: "כנראה השוחטים לא שמו על לב להשינויים. ולפי מה שידוע לי כעת, לא נשאלו אז ולא דנו אז כלל על כשרותם".

כך חדרו לשוק ולבתי ישראל עופות חדשים, הפטמים, עד שכבר הורגלו בהם. כיום רבים חושבים שפטמים אלו הם העופות הרגילים, ולא עולה על דעתם שצורתם ותכונתם שונים מאד מהעופות המסורתיים שהיו נאכלים בעבר.

¹⁷ גם לשיטת הספרדים הנוהגים כדעת מרן ה"בית יוסף", אין לאכול תרגול ללא מסורת, אע"ג שיש לאותו תרגול את שלושת סימני הטהרה של עופות. זאת משום החשש שמא העוף דורס, כפי שפסק השו"ע (יו"ד פ"ב, ב'): "אע"פ שיש לו ג' סימנים אלו אין לאכלו, לפי שאנו חוששין שמא הוא דורס, אלא א"כ יש להם מסורת שמסרו להם אבותיהם שהוא טהור" (רק לגבי עופות שיש להם חרטום וכף רגל

שנית, משום שהטעם לאסור אכילת תרנגולי פטם נובע מכך שנעשו הכלאות בסבים ובסבתות שלהם עם עופות שאין עליהם מסורת, וישנו חשש גדול שנעשו בהם הכלאות אף עם עופות טמאים, מה שגרם לכך שהאבא והאמא של התרנגולי פטם הם עופות אסורים. על כן, כפי המבואר בהלכה, שום מסורת ואף סימני טהרה בתרנגולי הפטם היוצאים מזיוגם, לא יועילו בכדי להתירם באכילה¹⁸.

רחבים כשל אווז, כתב השו"ע שם בהמשך דבריו בסעיף ג': "יש אומרים שכל עוף שחרטומו רחב וכף רגלו רחבה כשל אווז, בידוע שאינו דורס ומותר באכילה אם יש לו שלשה סימנים בגופו". שיטת הרמ"א שגם עוף כזה אין לאוכלו, וכלשונו שם: "ויש אומרים שאין לסמוך אפילו על זה, ואין לאכול שום עוף אלא במסורת שקבלו בו שהוא טהור, וכן נוהגין ואין לשנות". בעופות הפטם בזמננו, כאמור, הבעיה היא לא רק בחוסר מסורת, אלא גם בחוסר ידיעה מאלו עופות יצאו הפטמים, וסיבות חזקות ומשמעותיות לחשש שהוכלאו בפטמים עופות טמאים ממש.

¹⁸ הטוענים שאין צורך לחשוש שעופות הקורניש והרוק, הורי תרנגולי הפטם, נוצרו מהכלאות עם עופות האסורים באכילה, וזאת משום שלדעתם החשש להכלאות מתבסס רק על ספרים ומאמרים של גויים ודברים שנשמעו מפיהם, והם סוברים שאין צריכים לחוש לדברי גויים, עליהם לדעת שמלבד העניין שנושא ההכלאות הוא דבר פשוט וידוע בכל העולם לעוסקים ולמתמצאים בתחום העופות, עוד כתב על כך הרה"ג אלעזר אהרן פרידמן שליט"א הידוע במומחיותו הגדולה בעניינים אלו (במאמרו שהתפרסם בקובץ "עץ חיים" ל"א, ניסן תשע"ט): "... ומש"כ שכאילו הערעור על עוף הפטם יצא מדברי חוקרי הגויים, אינו, שכשרואין בהם צורת תרנגולים החדשים או צורת המאלעי, אין אנו צריכים לדבריהם כלל, אלא הוא ברור מעצמו, מזה שכן הוא צורתם. ולכן זה שהראק הוא ביסודו קוטשין/בראמא מעורב, אין אנו צריכים לקבל את דבריהם, שהרי רוב בניין הראק שווה

להקוטשין [ולעניין גופו יותר לגוף הבראמא, רק שכהיום אינו מצוי בראק נוצות הרגליים, וכן זנבו אינו קצר כ"כ], וכמו כן זה שהקורניש הוא ביסודו מאלעי/אסיל מעורב, אין אנו צריכין לקבל דבריהם, שברור מעצמו מזה שכן הוא צורתם. ואפילו אם אינו מעורב, הרי רוב בניינו שווה למאלעי [וביותר דיוק להאסיל, חוץ מאיזה פרטים קטנים], והארכת ב"ז בקובץ גינת ורדים".

והגאון רבי אפרים צבי שמילוביץ שליט"א, אב"ד קרעמניץ, כתב בעניין זה: "... ומ"ש דעכו"ם אין לו נאמנות, חוץ ממה שיכולין לברר במציאות ממש, הנה אני דברתי עם ת"ח עצום שדיבר עם מי שהיה מנהל של הקאמפאני (החברה), וגם עכשיו הוא עובד להם, ויש בזה אומן לא מרע אומנותו, ועוד יותר שמירתת לשקר על חשבון הקאמפאני, וגם איכא למיקם עלה דמילתא מן הקאמפאני, דאם יגידו להם את דבריו, יאמרו שקר הדבר, ובכה"ג עכו"ם נאמן כמובאר ביו"ד סי' פ"ג וצ"ח.

גם יש לי דאקומענט (מסמך) של פרופסור אחר דהוי מסיח לפי תומו, ואומן לא מרע אומנותו. גם הדאקומענט הנשלח להרב המתיר שהשיב על שאלה אם יכולים לעשותה בכשרות, והשיב שהתערובת גדולה וא"א להם לידע אם אין שם טמא, ואם רוצים לעשות בכשרות, צריכין לחדש עוף מחדש, הנה בתשובתו ודאי איכא רגליים לדבר טובא שלא שיקר, דאדרבה, הרי בזה הורע מקחו. ועיין בחת"ס יו"ד סי' קי"ב דברגליים לדבר טובא העכו"ם נאמן, ויעו"ש היטב בעניין חי' בבכור, כי בדבר שהוא ביד הגוי ואין דרך לידע אלא ע"י הגוי, עכו"ם נאמן.

ותו דהחת"ס כתב והביאו המהר"ם, דאם רואין שינוי בתרגולים, רגליים לדבר שהם מבני תערובת. וא"כ בנידון דידן שיש שינוין ומבוארים הם לפי סדר ההרכבות, כי אותה מבקשים, ואף גם זאת הוי רגליים לדבר להאמין כי אלה השינויים הם פרי ההרכבה, וגם כי כמה וכמה חוקרים מצאו כי יש באלו הב' קאמפאניס עבודה רבה של הרכבה. וכ"ז ודאי רגליים לדבר טובא על אמיתות הדבר. עכ"ל מתוך מאמרו המקיף על עופות הפטם. עי"ש שהאריך בזה העניין עוד רבות.

בנוסף לאמור, כיום גם יודעים ע"י חכמת הגנטיקה שהפטמים נוצרו מהכלאות עם מגוון של עופות כבדים, כמובא לעיל.

שלישית, משום שיש סימני טומאה בתרנגולי פטם עצמם כנ"ל, הן מידיעה על היותם דורסים והן מצורת הביצים שלהם¹⁹.

¹⁹ על פי האמור יוצא שאין להתיר את עוף הפטם מאותו טעם שהתירו את עוף ההודו, שכן אף אם נאמר שלגבי עניין המסורת, כשם שנוצרה כעין מסורת על עוף ההודו ע"י שאכלוהו במשך שנים, כך נוצרה כיום כעין מסורת על הפטם, מ"מ הטעם לאסור עופות פטם כמבואר, הוא לא רק מחמת חוסר מסורת על הפטם, אלא גם מחמת הידיעה שנעשו בו הכלאות עם עופות אסורים וסימני טומאה שמוצאים בו, בעיה שאינה ידועה בעופות הודו. לכך מסורת לא תועיל בכדי להתיר את הפטם.

בנוסף, יש לדון אם בכלל שייך לדמות את הפטם להודו לעניין מסורת, שכן עניין המסורת הוא בירור שהעוף המובא לפנינו איננו עוף דורס (רש"י חולין ס"ב ע"ב), והטעם שהתירו לאכול הודו גם לאחר שנודע שלא הייתה עליו מסורת קדומה, ע"פ דבריו הידועים של בעל ה"ערוגות הבושם" זצ"ל, הוא משום שהרבה מאד עופות הודו גדלו בחצרות הבתים במשך שנים, על כן הספיקו להכיר מקרוב את טבעו של עוף זה, ונודע בבירור שהוא איננו דורס, וז"ל ה"ערוגות הבושם":

"בעוף שמתגדל בבתינו לאלפים ולרבבות, ואנו רואים בהם בכמה שנים שאינם דורסים, א"כ מהיכי תיתי נחיש לשמא ידרוס, כיון דאנו רואים בהם מכמה זמנים ובריבויים ומספרם הגדול שאינם דורסים. והאי תרנגולתא דאגמא, יש לומר שלא הייתה מצויה ביניהם בבתיהם ולא נתגדלה אצלם, רק באגמא, כשמה תרנגולתא דאגמא, לכך נזדמן שראו אח"כ שהיא דורסת, אבל במין כזה שמתגדל בבתינו הרבה מהם מאד, ואנו רואים בעינינו ששום אחד מהם אינו דורס בשום פעם, למה נחוש שמא ידרוס, כיון שמוחזק לפנינו שאינו דורס וגו'". עכ"ל. ("קונטרס התשובות" שבסוף הספר, סימן ט"ז)

כל זאת ניתן לומר רק בעופות הודו, משא"כ בעופות הפטם, גידולם הוא רק בלולים תעשייתיים מיוחדים, והציבור לא עמד מעולם על

רבנים, אברכים ומשפחות רבות, שהמידע המובא כאן ודברי הרבנים בעניין הגיע לידם, נמנעים כיום מאכילת עופות פטם. מטרת קונטרס זה היא לאפשר ליהודים רבים נוספים להחשף למידע, להבין את חשיבות העניין, ולהקפיד בעקבות כך על אכילת בשר או עופות המותרים ללא כל חשש.

יעזור השי"ת שלא נכשל לעולם בשום מאכל אסור ובשום איסור, ונזכה תמיד לעשות את רצון בוראנו בשלמות ובשמחה, ועינינו תחזינה בקרוב בביאת גואל צדק ובבניין בית המקדש, במהרה בימינו, אמן!

טבעם של עופות אלו. גם המעט אנשים שעובדים בלולים (שבלאו הכי לא ברור אם ניתן לסמוך עליהם לקולא), יתכן והם לא מכירים את עוף הפטם של היום במשך מספיק שנים, משום שבמהלך השנים נעשו שינויים בעוף. ועוד, שאת הפטמים שוחטים בגיל צעיר, בהיותם בני כמה שבועות בלבד, ומצוי שעופות דורסים רק כשהם יותר מתבגרים. בנוסף, יתכן שלא ניתן לעמוד על טבעו של העוף כשהוא גדל בלולים תעשייתיים, שמא יש הבדל בין התנהגותו כשהוא גדל במרחב בצורה טבעית לבין התנהגותו כשהוא גדל בלולים בגידול ובהזנה לא טבעיים (עיין עוד בקונטרס "העוף בהלכה ובמציאות" פ"ב).

אמנם הנצי"ב זצ"ל בספרו שו"ת "משיב דבר" (ח"ב, סי' כ"ב) כותב לגבי עוף הודו: "כבר נהגו להיתר ואין פוצה פה, והוא משום שכבר הוחזקו להיתרא ואין ראייה לאסרם", אך גם לדבריו יש לעיין שמא כוונתו להיתר רק באופן שהעוף גדל אצלנו בצורה טבעית ואנו מכירים את העוף ואת טבעו, שזהו מצב של "הוחזקו להיתרא", אלא שהוא לא הזכיר זאת משום שפשוט שזו היא המציאות. בכל אופן כאמור, אף אם למרות כל הנזכר, עדיין נרצה לטעון שלעניין מה שנוגע למסורת כן ניתן לדמות את הפטם להודו, מכל מקום ההיתר שניתן להודו לא יועיל לגבי הפטם, שכן יש על העופות פטם ראיות לאסרם.

נספח

מענה על התמיהה כיצד יתכן שיהודים כה רבים ואף צדיקים אכלו עופות פטם

ישנם המתקשים לקבל את העובדה שיש חשש שהעופות המשווקים כיום לאכילה אינם עופות טהורים, משום שהם סוברים שאם כל כך הרבה יהודים וביניהם אף רבנים וצדיקים גדולים אכלו, ורבים מהם עדיין אוכלים, את העופות הללו, סימן ברור הוא שעופות אלו הינם כשרים. לא יתכן לדעתם שכל אותם יהודים וצדיקים נכשלו באכילת מאכל האסור באכילה.

אמנם, יש לדעת שכבר היו דברים מעולם שרבים מעם ישראל נכשלו במאכלות אסורות, ואף אצל צדיקים מצאנו כזאת.

בזמן הגמרא התרחש מעשה כזה לגבי אכילת עופות טמאים, כמובא במסכת חולין (דף ס"ב ע"ב): "אמר רב פפא תרנגולא דאגמא אסירא, תרנגולתא דאגמא שריא, וסימניך עמוני ולא עמונית. דרש מרימר תרנגולתא דאגמא אסירא - חזיוה דדרסה". וכתב שם רש"י: "הך תרנגולתא דאגמא היו מחזיקין בטהורה, ולאחר זמן ראוה שדורסת".

ובספר "תבואת שור" נאמר על מעשה זה: "כמה דורות היו מחזיקים אותה בטהרה ולא נתנו לב לחקור עליה אם דורסת או לא, ולא נודע איסורא, ואח"כ אירע שראו שדרסה ואסרוה". (יו"ד, סי' ל' סק"ח)

בדברי הרא"ש מבואר שאף האמוראים נכשלו בכך, שכן זה לשון הרא"ש: "מצינו בחכמי התלמוד שהיו אוכלין עוף, והיו סבורין שהוא טהור כי מצאו לו סימני טהרה, ואח"כ אסרוהו". (שו"ת הרא"ש כלל כ', אות כ')

עוד מצאנו שאף אמורא נכשל באכילת מאכל האסור באכילה בדברי המדרש, שם מסופר כך: "רבי ירמיה שלח לרבי זעירא חד קרטיילי דתאנין (סל או ארגז עם תאנים שהיו טבל). רבי ירמיה אמר אפשר רבי זעירא אכילהון דלא מתקנן. רבי זעירא אמר אפשר לרבי ירמיה דלא משלח לון מתקנן. בין דין לדין אתאכלון תאנים בטבלייהו... אמר רבי אבא בר ימינא לרבי זעירא... ולית אנן כחמרתיה דפנחס בן יאיר, חמרתיה דפנחס בן יאיר יהבון לה שערי דטיבלי, לא אכלה יתהון, ואנן אכלינן תאנייא דטבוליין". (מדרש בראשית רבה, פרשה ס', י"א)

יש להבין כיצד יתכן שצדיקים ואף אמוראים יכשלו במאכלות אסורות, והרי בגמרא נאמר בכמה מקומות: "השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן, צדיקים עצמן לא כל שכן", והתוס' במסכת חולין דף ה' ע"ב ד"ה צדיקים כתבו: "דדוקא במידי דאכילה אין הקב"ה מביא תקלה על ידן, דגנאי הוא לצדיק שאוכל דבר איסור"?

אע"פ שכבר על תקופת האמוראים נאמר שבאותה עת נתמעטו הדורות, והיה שייך שהחכמים שבאותו זמן יכשלו בעניינים אלו (כמבואר בתוס' שם ובתוס' במסכת שבת דף י"ב ע"ב ד"ה רבי נתן, עיין במהרש"ל ובמהר"ם שם), מ"מ עדיין הדברים צריכים ביאור.

ה"זרע קודש" בפירושו על המדרש הנ"ל מבאר את העניין באופן הבא: "מה שאין ה' מזמין תקלה אפילו לבהמתן של צדיקים, זה לא היה אלא בדורות הראשונים, אבל עכשיו כבר נתמעטו הדורות, ולית אנן כחמריה דרבי פנחס בן יאיר. ואע"פ שבוודאי נמצא גם בדורות אחרונים בני אדם גדולים מאוד במעלה, מכל מקום באשר אין דורם זכאי, גם הם יורדין ממדרגתן". עכ"ל. למדים אנו מדבריו, שמכשול שנגרם לצדיקים, נגרם מחמת עוון בני דורם.

מעתה מובן כיצד מצאנו בזמננו אף צדיקים אוכלים עופות פטם, שכן אם אצל האמוראים מצאנו מעשים כעין זה, על אחת וכמה שהדבר יכול לקרות אצל צדיקי דורנו, וזאת למרות גדלותם בתורה וצדקתם הנשגבה.

כל עוד לא היה ידוע שישנו חשש גדול שנעשו הכלאות עם עופות טמאים בסבי וסבתות תרנגולי הפטם, דבר הגורם להם להיות אסורים באכילה, ביכולתנו להאמין שהקב"ה שמר על עם ישראל שלא יגרם להם נזק רוחני מאכילת תרנגולים אלו, אך מכאן ואילך, לאחר שנודע עניין זה, רבנים גדולים סוברים שהנכון הוא לחשוש לאיסור שבאכילתם ולנזק הרוחני הגדול היכול להיגרם מכך, ולהימנע מאכילת עופות אלו.

חלק דעת הרבנים

דברי הגאון פוסק הדור רבי שמואל הלוי וואזנר זצ"ל

מתוך מכתבו מתאריך ד' מנחם אב תשנ"ח
(הודפס גם ב"שבט הלוי" יו"ד, סימן קי"ג)

הנה נתעוררתי... ע"ד המכשלה שהתחילה להתפשט מאד בתקופה האחרונה, שמרכיבים זה עם זה מינים שונים של סוגי התרנגולים, וזה כדי, לפי דבריהם, לשבח המין ולערב גנים שונים, כדי לזכות בשבח ממון במכירת עופות.

ונתברר למעלה מכל ספק, שמינים שמרכיבים לפעמים הזכר הוא ממין תרנגול עוף שאין לנו מסורה עליו, ובמשך הדורות מדקדקי ההלכה פרשו ממין זה.

... והיות כי הדברים נמסרים כהיום ביד מגדלי העופות שאין להם שום ידיעה בשטח זה גם אם הם שומרי תורה ומצוות, ומכל שכן האחרים שרחוקים מזה, א"כ דבר חמור לפנינו שמתערבים מינים שאינם בדוקים בטהרתן עם המינים המקובלים, ונמכרים ונשחטים הגידולים אח"כ בתור עופות במסורה בלי להרגיש.

וגם אם ננקוט בהוראת מרן החת"ס... הנה כל הצירופים שצירף שם החת"ס לא שייכים בדין. וכיו"ב בתשובת "בית שלמה" ח"א סי' קמ"ד שמצדד כנ"ל, אבל לא רצה להקל למעשה בנולדים עצמם [מלבד הביצים] רק בצירוף גדולי הדור, יעש"ה אריכות דבריו.

והנה הגאונים האלה מדברים עכ"פ מעופות שחסרים מסורה, אבל אין פקפוק בסימנים כי נתבררו, ואעפ"כ נתקשו להתיר

מכוח חסרון המסורה, אע"פ שהמדובר רק בזרע הזכר ואיכא צד דזה וזה גורם, וגם צד אין חוששין לזרע האב. עיין היטב בדבריהם הקדושים ובשאר רוב ספרי גדולי אחרונים שדנו בזה.

אבל נידון שלפנינו כבר כתבתי שהוא משגה חמור, דנעשים הדברים על ידי אינם בקיאים כלל, וגם הוא דבר תמידי. וכבר כתבתי בעניי בכמה מקומות שאין להעמיד הנהגת הכלל על דברים של דיעבד, ובפרט לעניין קדושת האכילה.

ונתרבה מיום ליום שמרכיבים המינים בלי להוודע מה מרכיבים, והדברים יבואו ח"ו למכשול גדול באיסור מאכלות. על כן עלינו להתעורר ולעמוד בהשגחה חמורה שלא להביא לשחיטת עופות, רק ממקור שהוא בדוק מחשש תערובת מינים, והאפרוחים גדלים רק ממין שהמסורה ברור בלי פקפוק, בין מצד הזכר ובין מצד הנקבה, והשי"ת יצילנו ממכשולים ופגיעה ח"ו בקדושת ישראל.

דברי הגאון פוסק הדור רבי ניסים קרליץ זצ"ל

מתוך מכתבו מתאריך ט' טבת תשנ"ט

בנידון התרנגולים המצויים בינינו, אחרי שהמצב כיום בעולם וגם בארץ, שהעוסקים בזה עושים פעולות שונות להרכיב מיני תרנגולים שונים באופנים שונים, בוודאי מוטל עלינו לפקח על הדברים, אחרי שיש מינים שאין לנו מסורת עליהם כמובן.

כמו כן הממונים על השחיטה מגלים שיש לפעמים שינויים בצורת התרנגול ממה שאנחנו רגילים מאז.

דברי הגאון רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל

ראב"ד ה"עדה החרדית" ירושלים

(מתוך ספרו שו"ת "אבן ישראל" חלק ח' סימן נ"ה)

בוודאי צריך להזהיר ולעמוד בהשגחה חמורה, שלא להביא לשחיטה רק עופות שלא נולדו מתערובת המינים... וכל זה כתבנו לפי מה שאמרו השואלים שהזכר הוא העוף הטמא, אולם אחרים טוענים שהנקבה היא העוף הטמא, א"כ בוודאי כל הנולדים הם עופות טמאים... ובוודאי צריך לחוש כאן באיסור דאורייתא באכילת עופות טמאין.

דברי הגאון רבי יצחק טוביה וויס שליט"א

גאב"ד ה"עדה החרדית" ירושלים

(מתוך מכתבו עבור "מסורת טהרת העופות")

יום א' לסדר והי' עקב תשמעון תשע"ג לפ"ק

מאחר שנתברר לנו שעניין גידול מקור העופות נעשה במפעלים בחו"ל בחשש תערובת עופות בלא מסורת, ועל כן הוקמה חברה הנ"ל... לזכות לכל כלל ישראל באכילת עופות טהורים ללא שום חשש.

... ומן השמים ישלחו ברכה והצלחה לכל העוסקים בדבר מצוה גדולה זו, ובזכות הזהירות במאכלות, יתברכו בכל מילי דמיטב.

דברי הגאון רבי משה שאול קליין שליט"א
דומ"צ בביד"צ של רבי שמואל הלוי וואזנר זצ"ל
ורב שכונת "אור החיים" בבני ברק
מתוך מכתבו מחודש מנחם אב תשע"ו

הנה זכרתי ימים מקדם אשר מרן פוסק הדור הגר"ש וואזנר זצ"ל כינס בביתו כמה פעמים בנושא כשרות מסורת התרנגולים אשר נשחטים תחת השגחות מהודרות, אמנם נתברר שאופן גידול העופות נעשים ע"י שמרכיבים מינים שונים כדי להשביח מקחן, ונתברר למעלה מכל ספק שהמינים שמרכיבים הזכר הוא ממין תרנגול עוף שאין לנו מסורת עליו [וכהיום נתברר שגם הנקבה מערבין במינים שונים], וכמה נצטער אותו צדיק על המשגה החמור שיש באכילת עופות אלו.

דברים נוספים שכתב רבי משה שאול קליין שליט"א
בחודש מנחם אב תשע"ז

רבינו (הגר"ש וואזנר) זצ"ל נתעורר לפני כעשרים שנה על נושא כשרות מסורת התרנגולים בזמנינו הנקראים עוף פטם, אשר יש כמה מפעלים של גויים שהם המתעסקים בזה, וכדי להשביח מקחם מערבים מינים שונים בעופות אלו.

וכפי הידיעה אז, היה רק חשש שעירבו את זרע הזכרים של מינים אחרים בנקבות כשרים.

וכינס כמה רבנים גדולים, וביניהם הגר"נ קרליץ שליט"א (זצ"ל) לדון בשאלה זו כדרכו לעשות כן בכל שאלה הנוגע לכלל ישראל. ונמנו וגמרו שיש בזה שאלה חמורה, וצריך לעשות פעולות כדי לשנות פני הדברים שיוכלו כלל ישראל לאכול עופות הכשרים שיש להם מסורת.

... כמו כן, פשיטא לרבנו זצ"ל, דמה שאכלו בשנים האחרונות ללא שום ידיעה על מקור העופות, לא הוי בגדר מסורת. רק מה שרואים שגדלים באופן טבעי כמקדמת דנא, ולא מה שמגדלים באופן מלאכותי, ללא שום ידיעה על מקור העופות.

דברי הגאון רבי מנחם מנדל לובין שליט"א
ראש בתי הוראה של הגאון רבי ניסים קרליץ זצ"ל
ורב שכונת "רמת אהרן" בבני ברק
מתוך מכתב שכתב בחודש תמוז תשע"ו

כידוע בעבר התעוררו פקפוקים בכשרות העופות, היות ותעשיית העופות נעשית ע"י הכלאות של עופות ממינים שאינם ידועים, וכמבואר בשו"ת "שבט הלוי" ח"י סי' קי"ג. וכל שכן האידנא הדבר יותר חמור.

דברי הגאון רבי שלמה יהודה הירש שליט"א מו"ץ ורב "ועד השחיטה" של ה"עדה החרדית"

מתוך מכתב שכתב בעניין העופות

הנה, באשר זה לפני הרבה שנים כבר עורר הגה"צ בעל השבט הלוי על עניין כשרות העופות שיש חששות, ואינו ידוע האם הזכר של כל העופות הרגילים יש לו מסורת טהרה. ועכשיו לצערנו נתברר שהשאלה והחשש הוא גם על הנקיבה. ומורנו הגאב"ד שליט"א עומד במאד שמחוייבים לתקן העניין כמבואר במכתבו.

והעניין הוא כך, שפאבריקין (מפעלים) של העופות משתמשים בכל מיני עופות לשבח מקחם, שהעופות יגדלו מהר ובזול. וכאשר הם מערבים הרבה עופות, אי אפשר בשום אופן לדעת האם סוף סוף הנקבה היא עם מסורת טהרה כנדרש עפ"י שו"ע יור"ד פ"ב.

דברי הגאון רבי דוד מיכאל שמידל שליט"א

מתוך דברים שכתב בשנת תשע"ז

ידוע אני מקרוב את המתעסקים בעניין למצוא עופות שנשארו כמקדמת דנא בלא תערובת שיש בה פקפוק, והם עוסקים בזה לשם שמים בנאמנות ובהבנה ובמסירות גדולה... וידוע שגדולי ישראל נצטערו בדבר, וזירזו להמציא תרגומים הנקיים מכל תערובות שאין עליהם מסורת.

דברי הגאון רבי משה זאב זארגער שליט"א
דיין ומו"ץ ב"עדה החרדית" ובקיט"ל דסאטמאר
ומחבר שו"ת "וישב משה"

מתוך הסכמתו לקונטרס "העוף בהלכה ובמציאות"
 שיצא לאור בשנת תשע"ח

מה שכתבו בכמה קונטרסים שאין להעליו על מסורת של שבעים שנה או בנוסח אחר חמישים שנה שאכלוהו, הנה לפי מיטב ידיעתי שעסקתי עשרות בשנים בעופות חיים ושחוטים, אינו נכון. וכמדומני שגם אין עשרים שנה לצורת העופות האלו שצורתם משתנים כל הזמן, אולי מפני קטנותם. אבל גם הגדולים יותר בתמונות, הם משונים ממה שראינו אז.

[ואיני נעשה דיין אם השינויים האלו שוללים המסורה, אבל לומר שהם ממש אותו דבר, הוא כמכחיש השמש בצהריים. ומה שאמר רב גדול אחד, ששייך בזה היתר תרגולי הודו לפנים, במחכ"ת, ראש ההיתרים הוא שנתגדלו עשרות ומאות בשנים אצל יהודים משלנו, ודנו שאם היה דורס, היה ידוע, ומה עניין זה לעופות שכמעט לא נשמע שיתגדלו אצלנו. ומה שאמר רב מכשיר גדול מפורסם מבדיקותיו בשנת תשט"ז ללמוד ממנו לשנת תשע"ז, הוא חוכא במח"כ].

ולפנים חשבו שהוא מויטאמינים או תנאי גידול אחרים להעופות, ומזה נובע השינוי כל הזמן, אבל אחר שהודע לכל, מכל הנכרים המומחים העוסקים בזה במסיח לפי תומו שמערבים בהם כל הזמן, ואצל רוב העולם המערבים בין בריות השוק, לכאורה הוא חוכא לדבר נגד דבר הידוע וגלוי לכל העוסקים בעופות זה שנים רבות בכתב ובע"פ.

[ועיין תוס' יבמות פ"ח א' שבידוע לכל לא שייך עדות. ופראפסאר אחד שהביאוהו הסוחרים והמכשירים שיעיד, חוץ מממה שאינו מסיח לפי תומו כלל כמובן, הרי פשוט לכל בר דעת שהמעידים נגד זה, כיון שאם הפאבריק (המפעל) יקרא אותם למשפט שהפסידו מזה, יסתכנו בסכומים עצומים. אבל המעיד שאין תערובת, למה לא ישקר בעד כסף גדול, ובזמן הזה לא ירע אומנתו כלל].

... צריכים לשבת רבנים בלי נגיעה להשוות העופות הישנים עם החדשים בפשיטות כתינוק דלא חכים וכו' לגבי הא. ובפרט יש לבדוק הביצים [שהראו לי שממין זה מצוי פראצענט (אחוז) גדול מביצים כדים ממש], וכ"כ הבית מאיר שזה הסימן היותר גדול, והוא עושה להעופות שנולדו טמאים לגמרי, וזה צריך לברר אם הוא כן, וכמה הם. ובאסיפת רבנים יראים בלתי משוחזים כמו שידוע מדורות קודמים יוכלו לברר זאת.

... וגם לפני העידו כעת אותם שראו עוף זה דורס יותר מכל העופות שאנו מכירים, ואוכלים מהם חתיכות חיים, ואחרים מכחישים זאת שרק מנקרים זה בזה, והרואה התמונות בלי עין משוחזת אומר שנוטה הרבה יותר שאוכלים בשר חי. ובכל אופן ברור שצריך לבדוק זאת אם זה נכון. ואם זה נכון, הרי המדובר ממליוני כזית איסור שלוקה על כל זית בהתראה בינתיים, ומטמא הגוף והנפש ר"ל.

דברי הגאון רבי ישראל יצחק קלמנוביץ שליט"א

מתוך מכתבו מתאריך ח' אלול תשע"ז

ומתוך דברים נוספים שכתב בער"ח מנחם אב תשע"ז

זה דבר ידוע שמערבים עופות בלי מסורת, והגר"ש וואזנר זצ"ל שהוחזק להוראה בעירנו ע"י החזו"א זצ"ל כתב בשלהי שנת התשנ"ח בשו"ת שבט הלוי חלק י' סימן קי"ג...

והנה זה נכתב לפני שנים רבות שעדיין לא נודע בידיעה ברורה ממש על זה. ועוד, שאמנם אף שבאותן השנים היו השערות וחששות שיש תערובת גם בנקבה, אך לא היה ידיעה ברורה בזה [עיי' שו"ת אבן ישראל להגר"י פישר זצ"ל ה' נ"ה].

אבל רק בשנים האחרונות ע"י ששלחו רבני ועד השחיטה של העדה"ח לברר העניין על בוריו, נודע בבירור ע"י מנהלי המפעלים, אשר מרכיבים עופות שאין להם מסורת, ועוד, שגם את הנקבה מרכיבים בעופות שאין להם מסורת.

ועל כן, אין שום צד להתיר מצד ריעותא דלא חזינא, כי עכשיו לכולם הוא בגדר של ריעותא דחזינא. וכל מה שהתירו רבנים לפני בירור זה, אינו נוגע לזמנינו שיש ידיעה ודאית ולא רק אומדנא. וגם שוב ליכא צד ההיתר שהביא בשבט הלוי שם מצד אין חוששין לזרע האב.

ומאידך, לא נשמע שום טענה תורני שיכול להיכנס לבית המדרש, שע"ז יש איזה צד להתיר לכתחילה כנגד פסקו של בעל שבט הלוי.

... ומי יודע הרבה מהבלבול והרפיון בעיקרי האמונה והדיעות כדת התורה, לא נגרם ע"י אכילת עופות בלי מסורה רח"ל.

דברי הגאון רבי חיים רבינוביץ שליט"א האדמו"ר מ"משכנות הרועים"

מתוך מכתב שכתב לאחד הרבנים ופורסם לציבור

כידוע, שהעופות הרגילים יש בהם חששות של תערובת עופות שאינם כשרים, והי' שלא יכשלו עם קודש בפגם מאכלות אסורות ח"ו... באו פריצים ורוצים להשבית מלאכת הקודש לתקן עניין כשרות העופות. לכן באתי בזה לבקש מכבוד קדושתו... לחזק ידי העוסקים במלאכת הקודש להציל עם ישראל מלהכשל ח"ו בונטמתם בם ח"ו.

דברי הגאון רבי עקיבא רבינוביץ שליט"א האדמו"ר מפוריסוב

מתוך דברים שמסר בחודש אלול תשע"ז

לאחרונה נתגלה מכשול גדול בהעופות אשר מייצרים בבתי חרושת של גויים סגורים, ואין יכולים להשגיח מאיזה מינים מרכיבין אותם, וכבר לפני כעשרים שנה כשנתעורר החשש על הזכר, כתב על זה מרן בעל "שבט הלוי" שמחוייבים לתקן העניין בעוד מועד. אולם לאחרונה ביררו רבני וועד השחיטה מהבתי חרושת, שהעופות מורכבין לגמרי מהרבה עופות בלא מסורת... ומי יודע אם הטמטום הגדול השורה בעולם בזמנינו... מי יודע אם אין זה נגרם מאכילת העופות המטמטים לב האוכלם... בניהן דידן לא מיירי רק מהידור וחומרא בעלמא, אלא עניין של עופות טמאים מדאורייתא.

דברי הגאון רבי יהושע אטיק שליט"א

מתוך דבריו בישיבת לייקווד לאחר שיעור שמסר שם
ביום ה' פרשת שלח תשע"ח

ועניין העופות כהיום, שנתוודע שכבר כחמישים שנה אשר בתי חרושת של גויים מערבין ומרכיבין כל מיני עופות שבעולם, והוא סגור על מסגר וברית, אשר שום יהודי אינו יודע איזה עופות הם כלל רח"ל. ובעשרים שנים האחרונות החמיר עוד יותר. ובכל שנה ושנה מתקדם העניין מאד, והעופות של היום אינם העופות שאכלו אבותינו.

ולפני כמה שנים נתוודע מזה אאמו"ר צוק"ל (הגאון הגדול רבי אברהם דוד אטיק זצ"ל ראש ישיבת "באר שלמה"), ונחרד מאד על זה. וכינסו אז אסיפה עם רב ד"ועד השחיטה", הגאון הגדול ר' שלמה יהודה הירש שליט"א, וביחד עם ועד השחיטה ביררו אז המציאות, וטיכסו עצות להביא עופות כשרים. וכמו כן, הגאב"ד דירושלים זירז הרבה על זה.

ואאמו"ר צוק"ל התמרמר אז שעכשיו כבר אינו חידוש איך יתכן כדבר הזה, אשר יהודים חרדים יגיעו לשפל המדרגה... רח"ל, מאחר שמתפטמים במאכלות אסורות רח"ל. ופעל הרבה על עניין זה, ודיבר עם רבנים ונגידי עם להתאמץ להציל את כלל ישראל מעופות טמאים. ולדאבוננו מעשה שטן מעקב, ויש בלבולים גדולים.

... ולדאבוננו הכלל ישראל מסובך בעופות האלו, ועדיין לא תיקנו העניין, ומתירים השרץ בק"נ טעמים, ואין מפחדים מזה.

דברי הגאון רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א

מתוך דברים שאמר לקרוביו ופורסמו לציבור

ביום א' דחול המועד פסח תשע"ח

(מתורגם מאידיש מתוך ההקלטה של הדברים)

על העופות יש חששות גדולים היום, מרכיבים את הזרע עם עופות אחרים, וזה הופך להיות מסובך... תערובות של אתרוג מורכב אף אחד אינו קונה את זה, אפילו שיש סוברים שהוא כשר, אבל עוף מורכב, נו...

שאלה שהרב נשאל: "אבל לפני עשרים שנה גם אכלו את אותם עופות?"

תשובת הרב: "אבל זה לא היה מורכב כמו היום, היום הכל מלא הרכבות. מרכיבים זרע שיש להם תכונות של לחיות יותר, שיהיו יותר חזקים, והזרע מורכב מעופות טמאים גם כן".

שאלה שהרב נשאל: "אז מה באמת עושים?"

תשובת הרב: "אוכלים בשר בקר, זה יותר בריא, יותר טעים ויותר כשר".

שאלה שהרב נשאל: "בשר עולה יקר?"

תשובת הרב: "על ספק מורכב באתרוג אין מברכים על האתרוג הזה, אפילו שיש מי שמתירים מורכב, וכאן על ספק של איסור דאורייתא ומתעלמים מזה".

שאלה שהרב נשאל: "זה רק הידור, אבל אין חייבים?"

תשובת הרב: " זה יותר מאין חייבים, זה לא כל כך פשוט".

דברי הגאון הרב ד"תהילות ישראל" זצ"ל

מתוך שיחות שמסר בשילהי שנת תשע"ז ובשנת תשע"ח
ומתוך המובא בשמו ב"קונטרס מסורת רבותינו"

זה כבר בערך ארבעים וחמש שנה שאוכלים עופות פטם, עופות שמערבים אותם עם עופות שאין להם מסורת, שהיו מחזיקים אותם לעופות טמאים, ומזה בנו את העופות של היום. זה ברור כשמש. מי שלא רוצה את האמת, יכול להכחיש את האמת כמו שיכול להכחיש את השמש בצהריים.

... לפני כמה חודשים התגלה כבר העניין שמרכיבים אותם עם עופות טמאים ממש. העופות שאוכלים היום משונים לגמרי ממה שהיה פעם... והיום יודעים בבירור שעירוב העופות זה גם בנקבה.

חוץ מזה, רואים את הביצים שלהם שהם כד כד. בדרך כלל לא מכירים בביצים כי שוחטים את העופות לפני שהכירו בהם, הם לא חיים זמן ארוך. בדרך כלל נותנים להם לאכול בכדי שיגדלו, והם תיכף מוסיפים משקל, מוסיפים בשר, וכבר שוחטים אותם. אי אפשר להם להחזיק מעמד יותר מחודשיים, הם לא יכולים לחיות כך, אבל בדקו את הביצים שהם באים מהן.

אחד התאמץ וקנה הרבה ביצים, ומצאו שם הרבה שהם כד כד, שהם שווים משני הצדדים, והראה את זה לאיזה רבנים, יש עדות על זה. אבל שאר הרבנים לא רצו לראות את זה. זה סיפר אחד שהיה שם, שלא רצו לראות. זה פחד פחדים מה שקורה היום.

... יש גם חמישה עדויות שהלכו לאיזה מקום לקנות עופות, וראו שם איך שהפטם היה חופשי והסתובב שם, וראו שהם דורסים ואוכלים, פשוט דורס ואוכל, וכתוב בשו"ע שזה ממש סימן על עוף טמא. אחרי שנודע על זה לרבנים, אמרו אבל יש דעות מה זה צורה של דורס ואוכל. אבל הפוסקים כתבו שצריך לחשוש לכל הדעות שבשו"ע. עכ"פ כולם מודים, אי אפשר לנו להכחיש, שלפי כמה דעות זה וודאי טמא, ולרוב הדעות, הביצים, זה סימן מובהק שזה טמא.

... אם נכשלים במאכלות אסורות, זה ידוע, כתוב ברמב"ם ב"אגרות תימן", שזה מטמטם את השכל ומביא ספיקות בתחיית המתים. והוא אומר שזה יביא כיליון לכולם, וכך היה שם שבא צורר והשמיד את כל העיר. רואים מזה שמאכלות אסורות מביא לכל הדעות הכוזבות, וזו המלחמה של הסט"א.

בכל ההיסטוריה, תמיד כשהייתה מלחמה על עניינים של בשר, על כשרות העופות, היו מלחמות אדירות, ותמיד נמשכו לטעות אנשים חשובים, צדיקים.

ה"לב העברי" כותב על זה, שהגיע פעם שליח של אחד מעשרת השבטים למסור כמה דברים שנוגע לבני הגולה ודיבר איתו בסודות. ואמר על זה, שבפרנקפורט הייתה מלחמה על השחיטה עם רבי נתן אדלר, והרב יצא נגד השחיטה. ואמר שהייתה עת רצון בשמים שתהיה הגאולה השלמה, והסט"א הצליח שם להכשיל את השחיטה, וזה היה בעוון העם, לכן נמנעה הגאולה השלמה. נעשו עכשיו בבלולים, ואם אוכלים מאכלות אסורות זה מטמטם. אנחנו רואים את העמלק שמתגבר, וזה וודאי בשביל זה, שזה מגביר את הכוח של עמלק.

... והאמת היא שמאכלות אסורות, אפילו בשוגג ואפילו באונס גם מטמטם. וידוע שנפסק בשולחן ערוך (רמ"א יו"ד סימן פ"א, סעיף ז', ע"פ הט"ז והש"ך שם) שאשה מינקת שמוכרחת לאכול מאכלות אסורות משום רפואה ופיקוח נפש, הגם שיש בזה מצוה וחיוב, עם כל זה באותה תקופה לא תניק את בנה, משום שדם נעקר ונעשה חלב, והדם נעשה מהמאכלים. וכיון שהם מאכלות אסורות, לא תניק את בנה.

... ואע"פ שהיא עושה את רצון ד' בעת האכילה, וגם נשתנה לגמרי, שהמאכלים נעשים דם, והדם נעשה חלב, ואין בזה שום שאלה, ובוודאי מותר להתינוק לינוק. עם כל זה כיון שמקורו בא ממאכלות אסורות, יכולים לטמטם. ובימים ההם היה נצרך על זה מסירות נפש, שלא היו יכולין ליתן להתינוק שאר דברים כמו היום שיש כמה מיני פורמולה ושאר דברים, ובימים ההם היה להתינוק דין חולה בעניין זה, שהיה קשה מאד להאכילם דברים אחרים. עם כל זה נפסק בשו"ע שלא תניק את בנה כיון שמטמטם. אם כן, מה נעני אבתריה.

וכהיום רחמנא לצלן, מחפשין כל מיני פשעטליך והיתרים שאין להם שום בסיס ותוכן, ובאמת אפילו אם היה להיתרים איזה פנים, גם זהו דבר חמור מאד לחפש להתיר מאכלות אסורות.

... עוד דבר אני רוצה לומר, יש הרבה שמביאים כל מיני הוכחות מצדיקים שאכלו עופות פטם, אך כבר כתוב בספרים הקדושים שיש לפעמים ששפלות הדור גורמת מכשול לצדיקים... יש צדיקים שטועים בעוון הדור, וכשאח"כ האמת מוכיחה את עצמה שזה היה בטעות, אז אסור להביא ראיה מהצדיקים.

עכ"פ הקב"ה מנסה אותנו אם היהדות שלנו חזקה או לא, אם אנחנו אוהבים את ה', אם אין לנו נגיעה. שמעתי מכמה אנשים שאומרים איך אני יכול להפסיק לאכול את העוף, מה, אני ילך לשבת למשפחתי, לבית אבי, לחותני, אני לא יאכל שם?

ואמרתי, שה"בעלי תשובה" כולם עומדים בניסיון הזה, שכל המשפחה שלהם אומרים שהם השתגעו, ואנחנו לא יכולים לעמוד בניסיון קל כזה?! זה הדור הזה החלש. כל הדורות נבחנו במסירות נפש, והיום זה לא כמו פעם, זה הרבה יותר קל.

יש לעשות חשבון הנפש אם אנחנו שלימים בקבלת עול מלכות שמים, ולא לומר שאני לא יכול לפרוש מן המאכלים בגלל המשפחה שלי, מאכלים שיש בהם חשש של דאורייתא, של עופות טמאים.

הקב"ה יעזור שנזכה להתחזק ולקבל עול מלכות שמים, עד שהקב"ה ירחם עלינו ויגאל אותנו וישלים את כל התיקונים שלנו וירומם אותנו ויביא אותנו להיכלו.

דברי הגאון רבי אפרים צבי שמילוביץ שליט"א אב"ד קרעמניץ ארה"ב

כמה קטעים מתשובה נרחבת שכתב על אכילת עופות
מעודכן מתאריך ליל ג' דחנוכה תשע"ח

... ולא כן הוא בדורות האחרונים, שחידשו בחכמת ההרכבה לקבץ עופות מכל קצוי תבל, כל אחד כפי טבעו, ולהרכיב הרכבה אחר הרכבה בסדר המסודר לפי חקירתם בחכמת ההרכבה והולדה ובהזרעה מלאכותית, באופן אשר יתחדש בתרנגולים טבעים לשבח היפה לאכילה ולהרבות בשר היפה לאכילה ולמהר הגידול ולהגן בפני מחלות ועוד ועוד. ואחרי כל אלה, לשמור הצורה בערך עכ"פ, אף כי שינויים רבים יש, מ"מ בהיקף ישאר הצורה לפי חקירתם מי נותן הצורה ומי נותן הטבעיים הזכר והנקבה, ובחרים מההרכבה הדומין יותר לצד המכוון ומרכיבין עוד וכו', עד שבא לידי צורה ומהות המכוון.

ויש להראק סדר הרכבה של דורות ונקרא ליון מאביו, וסדר הרכבה מצד האם, וכן לקארניש. ואחרי כל ההרכבות, צד א' נקרא בשם ראק וצד ב' בשם קארניש. וע"כ אם יהיה דאקומענט כי תרנגולת שלנו הם זרע ראק וקארניש ולא יותר, אין זה סתירה להרכבות של דורות לפניה, והם בני תערובת של דורי דורות עם מינים ממינים שונים, ואין אנו יודעים אם אינם יוצאים מן הטמא ממש, לא האב ולא האם.

... בנידון דידן אשר ודאי אינו כפי טבע הוויית עוף בסתם, אלא מיזוג של טבעים בהרכבת מיני עופות בטבעים שונים בכמה דורות, עד שיבוא למיזוג המבוקש, ונותנים על זה כל כחם ומוחם וממונם בחקירה אחר חקירה, ואין דרך לידע

המיוזוג אלא מפי גויים, ואין להם חזקת היתר כלל, כי הספק על תחילת הווייתו, ובפרט כי רוב עופות טמאים (ראה להלן), ולא שייך למיקם עלה דמלתא, כי אינם מחוייבים לפרסם מעשיהם, ואדרבא, הוא סוג מסחרי, וע"כ ודאי אינם נאמנים להיתירא כלל אפילו בסתם.

והבל הוא לומר בזה לא מחזקינן ריעותא, כי לא ידענו טבע הווייתו כלל אלא מפי הגוי, וודאי מערב בה כפי שכלו הטמא, וליכא חזקת היתר, דבריו לא מעלין ולא מורידין, ובפרט שרואין שינוי המעיד על ההרכבה. ע"כ הטענה לא מחזקינן ריעותא היא הבל הבלים. וכן מבואר להדיא במהר"ם שי"ק דבאיכא שינוי המעיד על התערובת מחוייבין לחוש.

כל שכן אם יצא קול לאיסור, כל שכן וק"ו שאינו סתם יציאת קול, אלא עדות שיש לה נאמנות לאיסור. אפילו אם יהיה מכחיש, אין עדות מכחישות מועיל להתיר, ובפרט בדליכא חזקת היתר, וכל עיקר ידיעתינו אלא מפי הגויים, וק"ו כי ההכחשה אין בה נאמנות ע"פ דין, כ"ש וק"ו בן בנו של ק"ו דבאמת ליכא הכחשה כלל, שאין בה הכחשה למעלה, ושינוי לפי הצורך ועלול להשתנות בוודאי, ומתרצין דבריהם כ"ש דאיכא הודאה לתרץ. ע"כ היתירא דאין דרכו לערב הוא שלא כעניין לגמרי.

... וכ"כ אם יאמרו חמישים מיני קארניש, כמו שאמר לי רב אחד בשם הארגעניאציע (הארגון), אך כפי ידיעתך, אצלינו אינו בנמצא ריבוי כ"כ, אבל אצלם היינו הרכבה אחר הרכבה, וכן מבואר בדבריהם, ואין הפנאי לבאר. ובאמת אינו אלא שם שבדו מלבם ע"ש העיר שנתחדש, ואין בנמצא קארניש ממעשה בראשית, וכ"ש חמישים מינים, אלא הכל מעשה מרכבה מאשר יצא מחמישים מיני הרכבות ממוזג ברוב אופנים, ובכל בושנס הנקרא אצלם קארניש, ומי יבוא בסודם הטמא של אלו הגויים.

... ומ"ש בעניין רוב עופות, הנה בגמ' (חולין ס"ג ע"ב) מקשה ודלמא עוף טמא הוא, והקשו התוס' הלא אמרו ז"ל גלוי וידוע לפניו כי העופות הטהורים מרובים מהטמאים? ותירץ דאלף (דמאה) מיני איה יש במזרח, ופרטי המינים של כל מין הטמאים מרובים. והר"ן תירץ דבשכונת הישוב הטהורים מרובים ובשכונת המדברות הטמאים מרובים. והפמ"ג כתב על דברי התוס' כי זה היה בזמן הש"ס, והאידנא שווין הן, ובוודאי אין כוונתו דהבריאה נשתנה, דמנלן הא, ואין דרך הפוסקים לדבר מרוה"ק אשר הופיע בבית מדרשם, אלא הכוונה דבמקום מגורתם של חכמי התלמוד היו הטמאים מרובין, ובמקום מגורת הפוסקים היו שווין. וע"כ אתי שפיר מה שצירפו הפוסקים לספק ספיקא.

וא"כ אלו העוסקים בהרכבה שמקבצים עופות מכל קצוי תבל לערב ולמזג הטבעים, והצורה ישאר בערך, שוב איכא רוב טמאים, דבעולם יש רוב טמאים... בפירוש כתב הרמב"ן בחי' בזה"ל: "אעפ"י שמיני עופות הטהורים מרובין, עופות הטמאים מרובין מהן וכו'". עכ"ל. והר"ן כתב בזה"ל: "אפשר שבפרטי העופות שבכל מין ומין שבטמאין, מרובין מן הפרטים שבטהורים וכו'". עכ"ל.

... הן אמת הדבר כי ישנם אחרונים הסוברים דרוב עופות טהורים, מ"מ רבו הסוברים רוב עופות טמאים, הפר"ח והפמ"ג והבי"ש, וכ"מ בד"ח ועוד. ועיין בשבות יעקב בקונטרס הספיקות דין א', היכי דפליגי וכו' תרי גאוני ופוסקים בתראים, ולא אתמר הלכתא כחד מיניהו, ושניהם שוים בחכמה ובמניין, הוי ספק איסור וכו', ובדאורייתא להחמיר ככל שאר ספיקא דאורייתא. ובדין ז' כתב, הא דמקרי ספק פלוגתא דרבוותא, היינו דווקא היכי שהוא שווה בחכמה ובמנין עם דעת האוסרין וליכא הכרע בדבר, אבל היכי דרבו האוסרין

וכיוצא בזה, מקרי ודאי איסור ולא ספק. עכ"ל. והביאו הפמ"ג בכללי הוראת איסור והיתר דין ה'.

ותו, דגם הסוברין רוב עופות טהורין, הא דבעינן מסורת, משום דהוה מיעוט המצוי, כבדיקת הריאה, והרמ"א החמיר בנאבדה הריאה אם לא בהפסד גדול. וא"כ לכל היותר הוי ס"ס להחמיר. ועיין עוד בשו"ת שערי צדק סי' צ' דעשה ד"להבדיל" בוודאי אין מקיימין, אפילו אם רוב עופות טהורים, וכ"ה דעת הריב"ש".

... וכעת הוגד לי שיש עדות שראו באלו העופות מעשה דריסה, והשכל מחייבו, ומאן רב גוברי' להתיר. ושוב ראיתי בעצמי [על הקליפ] איך ג' תרנגולים אוכלים באכזריות תרנגול אחד בחייו, ומעד ראייה שמעתי יותר.

... ליכא ספק הרכבה, שכל העופות אשר במסחר העולם לאכילה כהיום הזה, כולם בני תערובת מינים שונים, וניכרים בהעופות בהיכר מוחש, במהות הבשר וריבויים ואופן גידולם והרגליים והנוצות ועוד, ואין זה ספק כלל. ונתברר מהקאמפאניס (מהחברות) העוסקים בזה ומד"רים (ומדוקטורים) וחוקרים ומכל העוסקים בזה. ולעת עתה לא ראיתי ולא שמעתי שום מכחיש אשר חקר ודרש במקום הראוי לחקור ונתברר לו אחרת, ולא שמעתי רק מכחישים בעקשנות בפניו אל הכותל – אינני מקבל, או מורי היתרא בצדדים אשר קיומם בהסתר דבר, ובעיקר ממכשירים ובאי כוחם.

... האם יש להתיר מדין אין עוף טהור מתעבר מטמא? הנה הד"ח והחת"ס והבי"ש והמהר"ם שיק ומהרי"א ס"ל דמתעברין זה (מזה). אך אפילו החולקים, מאן יימר דגם בהזרעה מלאכותית אין מתעברין, דלא שייך האי טעמא שכתבו האחרונים שאין עיבורן ותשמישן שווה. והיינו, דאין תשמישן

שווה ודאי אין שייך בהזרעה מלאכותית. ואין עיבורן שווה, הרי ע"י הרכבתן משתנה זמן העיבור כידוע. וא"כ יש לומר דלכו"ע נפלה זה היסוד. ובשערי ציון כתב דע"י מעשה הרביעה שפיר מצוי שיתעבר טהור מטמא, אלא כי בשנים קדמוניות לא היה מצוי מעשה רביעה.

... ובדרך כלל, איך יכול יהודי השומר פיו לאכול מאכל אשר הגויים מחדשים בה חידושים בהטמא והטהור יחדיו, כי מאי נפק"מ אצלם, והעיקר אצלם מטרת המסחר לפי רוב התאווה אשר יבקש נפרד, ובפרטות נתבאר במקצת בדברי איך ההלכה משתנה ממה שדנו הקודמים לפי המציאות החדשה... ואי' השכל של יהודי הירא את השם שייקה לתוך פיו מאכל אשר כל הוויתו שמור בסודם של הגויים, לעשות בהם כרצונם לפי חקירתם בחקירה אחר חקירה, בעופות מכל קצוי תבל.

... וביותר חוץ מגדרי השכל, שישנם מעכבין מלתקן מאכלי ישראל בהשגחתן של רבנים מובהקים. בא וראה כמה גדול כוח הנגיעות לעוור עיני חכמים וצדיקים, כמו שהעידה התורה... ופשוט כי הרבנים המכשירים, אין לך נוגעים בדבר גדולה מהם, והניסיון מוכיח כמה גדול כח הנגיעות, שרואים רבנים מכשירים עושים מעשים רבים שלא להניח תיקונים, והלא הלכה מפורשת [יבמות ע"ז, רמ"א יו"ד סי' רמ"ב]: "חכם שבא לאחר מעשה, אין שומעין לו". ובנמוק"י מבואר בשם התוס' דלא חיישינן לת"ח שישקר ח"ו, אלא לקיים דבריו אומר כן בדדמי, כסבור שקיבל כן מרבו. ובוודאי אינו מכריע נגד עדות של האוסרין בלי נגיעות להקל בדאורייתא.

ואוסיף, דאפילו אם יש עדות מכחישות, הרי לגבי דאורייתא הולכין להחמיר בעדות מכחישות, ואין דבר זה תלוי ברצון את מי נקבל ואת מי לא נקבל, יש לנו תוה"ק בהלכותיה לגבי נאמנות והכרעות, והיתר שלא ניתן לגלות, אין לך

ריעותא גדולה מזו, והטמרתה – סתירתה... והמתבונן יבין כי הנגיעות נוראים, כי באמת הם בין המצרים, כי להסיר ההשגחה, נמצא אוסרים מבלי פדות, ואם ממשיכים בהשגחה, מוכרחים לצדד היתירים. זאת היא שמביאם למה שמביאם.

... תקותינו חזקה כי השומר ישראל שמר את ישראל מהרכבת עופות טמאין, כי לכל העם בשגגה. אך זה שייך להנהגת הקב"ה על שגגת בנ"י, אבל שגגת תלמוד עולה ודון ח"ו. והיינו, דאם למעשה שמר השי"ת הכלל ישראל ולא עירבו דבר טמא, מי שלא ידע שיש לחשוש ואכל, לא עביד איסורא. אבל עכשיו שנודע הדבר, האוכל שלא כדעת של תורה עבירה היא.

... סוף דבר, בוודאי תקותינו חזקה לשומר ישראל שמשגיח על עמו שלא יתגעלו במאכלות אסורות ח"ו, אבל בנוגע למעשה, מיששנו בכל ההיתרים, ולא מצאנו בהם ממש.

שריאל רוזנברג

ראב"ד בית דין צדק - בני ברק
רב שכונת רמת דוד (פרדס ברמן)
בני ברק

בס"ד, כ"א תמוז

בס"ד

בענין עופות הפטם המצויים היום בא"י ובעולם

הנה ודאי שעופות אלו אינם דומים לגמרי לעופות הישנים מקדמת דנא ואמנם שנויים אלו לכשעצמם אינם סיבה לומר כי עופות אלו הם מין אחר, אך מכיוון שלא מדובר בזן תרגולים שנמצא במדינה אחרת שע"ז יש לדון אם הם דומים לעופות הנאכלים במסורת או לא, אלא מדובר בשנויים שנעשו ע"י הכלאות ממינים שונים של עופות, וכל העופות בשנים אלו הם ממפעלים שפיתחו עופות מהכלאות אלו שא"א לדעת מקורם ויש באמת חשש גדול שמעורבים בעופות מינים שבודאי אין להם מסורת ואולי אף עופות טמאים, ומי"מ מידי ספיקא לא נפיק ואיך נוכל להחליט שעופות דידן אין בהם תערובות של מינים בחשש.

ובודאי יש לפעול להשיג ולפתח זן עופות שאין בו שום חשש מהני"ל, וכן הייתה דעת מו"ח הגר"נ קרליץ זצ"ל.

ודעת לנבון נקל כי ביקור היום במפעלים במדינת היס אינו יכול לברר כלום על העבר, ואי אפשר לטעון כי השאלה הני"ל נבדקה והתבררה.

א"י כ"א תמוז
שריאל רוזנברג

RABBI MENACHEM MENDEL LUBIN
Rav of Ramat Aharon
Bnei Brak Izrael

הרב מנחם מנדל לובין
רב אב"ד רמת אהרון
בני ברק

בס"ד, נר ב' דחנוכה תש"פ

בענין עופות פטם המצויים

הנה לצערנו נתבררה מציאות עגומה למעלה מכל ספק וכפי ששמענו גם מהרה"ח ר' פנחס בינדר שליט"א ייצור העופות המשווק לכל העולם נעשה לפני עשרות שנים ע"י "קווים" שקנו מאנשים ומחברות שטיפחו וגידלו עופות כדי להגיע לתוצרת מעולה ואין שום אפשרות לברר אלו עופות הוכלאו בייצור זה.

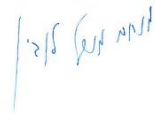
ויסוד השאלה מה דין התולדות בוודאי לא שייך לדון ע"ז מסורת על מה שאכלו מהם דהרי האוכלים לא ראו את הסודות והמגדלים מחביאים מעשיהם עד שייצא עוף הנראה כראוי וכידוע.

וכן ברור שאם נאמר לעכו"ם שיפתח זן עופות מרובה בבשר ומעט עצמות וגדל במהירות וכו' ונאמר לו שרשאי לעשות כן מכל המינים שבכל רחבי תבל ויביא לפנינו תוצרתו וכי יתכן לומר שמסתמא בחר רק עופות טהורים ואף אם התולדות נראים כטהורים - בוודאי שלא.

ומה שייך ליתן הכשר על הדבר ולהעיד שהדבר כשר למהדרין לכתחילה, והלא בכל המוצרים שבטלים באלף אין נותנים הכשר אלא א"כ ברורים כל המרכיבים וכאן בעיקר קדושת מאכלות והעיקר החמור של עופות טהורים נעלים עין ונאמר שמסתמא העכו"ם עשה כדיון, הלא חרפה גדולה היא לנו. והלא ברור דאם היה עמנו צדיקי הדור הקודם היו הופכים הכל כדי להחזיר עטרה ליושנה, ובודאי חלילה להכשיל את אלו אשר יראת השם פועמת בליבם ופורשים מהעופות. ודבר גדול יעשו לתקן תיקון אמיתי.

יידוע לי שדעת מו"ח הגר"נ קרליץ זצ"ל שהתיקון הוא לחפש זן כשר וממנו לפתח בפיקוח, ואף פעל בענין זה.

בכל הכבוד הראוי

דעת תורה

מהגאון האדיר מגדולי פוסקי דורינו וממעתיקי השמועה

הגה"צ רבי משה זאב זארגער שליט"א

דומ"ץ קיט"ל דסאטמאר ירושלים ובעל "וישב משה"

**בענין בירור מציאות העופות המעובדים
ממפעלי הגוים זה עשרות בשנים**

בענין העופות המעובדים (פטם-ברוילער), לענ"ד
דבר זה לא נתברר ולא יתברר,

ואני יודע ועד רא' שיש שינויים גדולים מפליגים
מלפני עשרות בשנים,

וידוע בכל העולם שמערבים והיה צריך
משגיח תמידי זה עשרות בשנים ויותר
ומחזיקים הכל בסוד, וברור שגוי אינו
נאמן בדבר דלא עבדא לגלויי,

ויש כאן חשש תורה שלע"ד השומר נפשו ירחק
מזמנו.

בעה"ח ז' כסליו תש"פ לפ"ק

אברהם זאב זארגער

מכתב בענין המציאות כהיום של "עופות הפטס"

YEHOASHUA ROSENBERGER
RABBI OF KIRYAS HAREMU
MEMBER OF THE BEIS DIN
OF THE EIDAH HACHREIDIS

40 NAHAR HAYARDEN ST. BET SHEMESH

יהושע ראזענבערגער
רב אב"ד
קרית הרמ"א
ורמת בית שמש ב'
וחבר הבד"ץ העדה החרדית
רח' נהר הירדן 40 בית שמש יב"ר

בס"ד

הנה באשר פרסמו את המכתב הבד"ץ

בענין העופות בלי רשות

הנני בזה לקיים והייתם נקיים מה' ומישראל

ואכתוב את השתלשלות הדברים, לפני כמה חדשים כאשר חזר השליח בי"ד ואמר בפנינו בוודאות שהעופות כשרים בלי פקפוק וסמכנו על דבריו וחתמנו על המכתב. ואח"כ נודע לנו שהוא סמוך

על מה שאמר לו ד"ר מ ק ממגדלי העופות,

ונודע לי בבירור שעל הד"ר הנ"ל אין לסמוך כלל

שהוא אומר וכותב מה שהרבנים המכשירים אומרים לו לכתוב

ואין לו שום נאמנות

ואחרי חקירות ודרישות נוספות

ראיתי שאי אפשר בשום אופן

לברר את המציאות בענין העופות הנ"ל

ע"כ הנני להודיע שחתימתי הנ"ל הוא בטלה ומבוטלת

ואין לסמוך על זה כלל

וע"ז באעה"ח יום ב' ח"י כסליו תש"פ לפ"ק
יהושע ראזענבערגער

300
הנה באשר פרסמו את המכתב הבד"ץ
בענין העופות בלי רשות, לפני כמה חדשים
אשר חזר השליח בי"ד ואמר בפנינו בוודאות
שהעופות כשרים בלי פקפוק וסמכנו על דבריו
וחתמנו על המכתב. ואח"כ נודע לנו שהוא סמוך
על מה שאמר לו ד"ר מ ממגדלי העופות,
ונודע לי בבירור שעל הד"ר הנ"ל אין לסמוך כלל
שהוא אומר וכותב מה שהרבנים המכשירים
אומרים לו לכתוב ואין לו שום נאמנות
ואחרי חקירות ודרישות נוספות ראיתי
שאין אפשר בשום אופן לברר את המציאות
בענין העופות הנ"ל ע"כ הנני להודיע שחתימתי
הנ"ל הוא בטלה ומבוטלת ואין לסמוך על זה כלל
וע"ז באעה"ח יום ב' ח"י כסליו תש"פ לפ"ק
יהושע ראזענבערגער

ליקוט מאמרים בעניין

חשיבות הזהירות מאכילת עופות טמאים

ומשאר מאכלות אסורות

נצטוונו בתורה במצות עשה ובמצות לא תעשה להמנע מאכילת עופות טמאים ולהקפיד לאכול אך ורק עופות טהורים.

אומר הרמב"ם בהלכות "מאכלות אסורות": "האוכל כזית מבשר עוף טמא לוקה מן התורה, שנאמר 'ואת אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו', והרי עבר על עשה, שנאמר 'כל צפור טהורה תאכלו' - הא טמאה לא תאכלו... הא למדת שכל האוכל... עוף טמא, ביטל מצות עשה ועבר על לא תעשה". (פ"ב, ה"ד)

האוכל עופות טמאים מזיק לנפשו, כפי שכותב הרמב"ן: "והסימן הגדול בעופות היא הדריסה, שכל עוף הדורס לעולם טמא, כי התורה הרחיקתו, מפני שדמו מחומם לאכזריותו ושחור וגס, ומוליד המרידה שרובה שחרחורת, ונותן אכזריות בלב". (ויקרא י"א, י"ג)

עוד מצאנו כתוב בדברי הרמב"ן על הנזק הנגרם מאכילת עופות טמאים ושאר מאכלות אסורות: "המאכלים האסורים הגסים יולידו עובי ואטימות בנפש... ועל כן אמר עוד 'כל עוף טהור תאכלו', להגיד כי אלה אשר אסר נתעבים, והשאר טהורים וראויים לנפש טהורה". (דברים י"ד, ג')

וב"כלי יקר" מובא: "איסורי המאכלות... אין הכוונה בהם כי אם אל רפואת הנשמה, כי הם משקצים הנפש הטהורה ומגרשין רוח טהרה וקדושה מן האדם, ומולידין אטימת

השכל ותכונת האכזריות, כן כתב בעקידה ובמהרי"א. והראיה על זה, שפרה שנולדה מחמור אסורה, כי היוצא מן הטמא טמא, שמע מינה שהמוליד נותן תכונה רעה שבו בנולד ממנו". (ויקרא י"א, א')

הרבי מקאמרנא זצ"ל כתב בספרו "היכל הברכה" בהקשר לאחד העופות החדשים שהיו יהודים שהתחילו לאכול בימיו: "ראה אחי מה עלתה להתיר תרנגולת בפלפול של הבל, ועשה להם סמיכות מתוס' נדה, אשר בר' בי רב דחד יומא יראה שאין משם ריח ראייה, ולאכול שרץ עוף טמא בלי מסורת... ואני העני והאביון לא באתי אלא לעורר לבבות טהורות וצדיקי הדור הקדושים, שיגדרו פרץ זה מעל ישראל ויבערו את השרץ הטמא הזה מכל העולם, כי כמה חולאים רעים וצרות משונות הביא השרץ הזה על עולם". (דברים א', כ"ח)

האוכל חלילה מאכלות אסורות, שורה עליו בעקבות כך רוח טומאה. הנזק הרוחני מאותה רוח טומאה הוא עצום, והיא מביאה לסבל רב בעולם הבא. הדברים מבוארים בדברי הזוהר הקדוש הבאים:

לשון הזוהר

"ותא חזי, כל מאן דאכיל מאינון מאכלי דאסירי, אתדבק בסטרא אחרא, וגעיל נפשיה וגרמיה, ורוח מסאב שריא עליה, ואחזי גרמיה דלית ליה חולקא באלקא עלאה ולא אתי מסטריה ולא אתדבק ביה. ואי יפוק הכי מהאי עלמא, אחידן ביה כל אינון דאחידן בסטר דמסאבא, ומסאבין ליה ודיינין ליה כבר נש דאיהו געלא דמריה, געלא בהאי עלמא וגעלא בעלמא דאתי.

ועל דא כתיב 'ונטמתם בם' בלא א', דלא אשתכח אסוותא לגעוליה ולא נפיק ממסאבותיה לעלמין. ווי לון ווי לנפשייהו, דלא יתדבקון בצרורא דחיי לעלמין, דהא אסתאבו. ווי לגרמיייהו. עלייהו כתיב (ישעיה ס"ו, כ"ד) 'כי תועלתם לא תמות וגו' והיו דראון לכל בשר'. מהי דראון? סרחונא. מאן גרים ליה? ההוא סטר דאתדבק ביה.

... רבי יוסי פתח ואמר (קהלת ו', ז') 'כל עמל האדם לפיהו וגו' - אסתכלא במילי דשלמה מלכא, וכולהו אחידן בחכמה עלאה. 'כל עמל האדם לפיהו' - האי קרא בשעתא דדיינין ליה לבר נש בההוא עלמא כתיב. כל ההוא דינא וכל מאי דסביל בההוא עלמא ונקמין מיניה נקמתא דעלמא - לפיהו, בגין פיהו דלא נטיר ליה וסאיב ליה לנפשיה ולא אתדבק בסטרא דחיי, בסטרא דימינא.

ווגם הנפש לא תמלא' - לא תשתלים דינהא לעלם ולעלמי עלמין. דבר אחר, 'לא תמלא' - לא תשתלים לסלקא לאתרהא לעלמין, בגין דהא אסתאבת ואתדבקת בסטרא אחרא.

רבי יצחק אמר, כל מאן דאסתאב בהו, כאילו פלח לעבודה זרה, דאיהו (דברים ז', כ"ה) תועבת ה', וכתיב (שם י"ד, ג') 'לא תאכל כל תועבה'". עכ"ל הזהר. (פרשת שמיני דף מ"א - מ"ב)

לשון התרגום והפירוש "מתוק מדבש"

"בא וראה, כל מי שאוכל מאותם מאכלות אסורות, הוא מתדבק בסטרא אחרא יותר מאשר על ידי כל שאר חטאים, לפי שהמאכל נעשה חלק מגופו, ומשקץ נפשו וגופו על ידי חלק הנפש של מאכל הטמא, ורוח הטומאה שורה עליו, ומראה עצמו שאין לו חלק באל עליון, כי כל כך נטמא עד שמסתלקת ממנו כל הקדושה, וכאילו אינו בא מצד הקדושה, עד שהוא נראה כאילו מעולם לא היה דבוק בקדושה. ואם יצא כך מן העולם, כלומר, אם לא שב בתשובה בחייו, אז אוחזים

בו כל אותם הבאים מצד הטומאה ומטמאים את נפשו, ודנים אותו כמו אדם שהוא משוקץ לאדונו. הוא משוקץ בעולם הזה ומשוקץ בעולם הבא.

ועל זה נאמר 'אל תשקצו את נפשותיכם וגו' ונטמתם בם' - בלא א', שהוא לשון טומטום, כלומר, שכל כך נעשה לב האדם מטומטם על ידי מאכלות האסורות, עד שלא נמצא רפואה לשיקוצו אפילו בגיהנם, ואינו יוצא מטומאתו לעולם. אוי להם בחייהם ואוי לנפשם אחר פטירתם, כי לא יתדבקו בצרור החיים לעולם, לפי שנטמאו על ידי מאכלות האסורות. אוי לגופם בשעת תחיית המתים, עליהם נאמר 'כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה והיו דראון לכל בשר'. ושאל מאי דראון, מה פירושו? ואמר שיהיו מסריחים באף הרואים אותם, לפי שנמאסו ונעשו שקוצים על ידי מאכלות האסורות, שנעשו חלק מגופם ונפשם. מי גרם להם זאת? אותו הצד שנתדבק בו.

... רבי יוסי פתח ואמר לפרש מה שכתוב 'כל עמל האדם לפיהו וגם הנפש לא תמלא' - הסתכלתי בדבריו של שלמה המלך, וכולם אחוזים בחכמה עליונה, כי מה שכתוב 'כל עמל האדם לפיהו', הנה פסוק זה נאמר בשעה שדנים את האדם בעולם העליון. על זה נאמר כי כל הדין של עולם העליון, וכל מה שסובל בעולם ההוא ונוקמים ממנו נקמת עולם, כל זה הוא 'לפיהו', דהיינו, בשביל מה שחטא בפיו שלא שמר אותו ממאכלות אסורות, ובזה טימא את נפשו ולא נתדבק בצד החיים של הימין שהוא צד הקדושה.

ומה שכתוב 'וגם הנפש לא תמלא', פירושו, כי מי שאכל מאכלות אסורות, לא יושלם ולא יגמר הדין שלה לעולם ולעולמי עולמים, לפי שנטמא גופו ונפשו. פירוש אחר על מה שכתוב 'גם הנפש לא תמלא', כלומר, הנפש לא תהיה נשלמת ומתוקנת לעלות למקום מנוחתה לעולמים, לפי שהיא נטמאת ונתדבקת בסטרא אחרא.

רבי יצחק אמר, כל מי שנטמא על ידי מאכלות אסורות, נחשב לו כאילו עבד לעבודה זרה, שהוא תועבת ה', כמו שכתוב 'פסילי אלהיהם תשרפון באש וגו' כי תועבת ה' אלקיך הוא', וכתוב במאכלות אסורות 'לא תאכל כל תועבה', הרי שניהם נקראים תועבה". עד כאן מפירוש ה"מתוק מדבש" לדברי הזוהר.

בעל ה"יסוד ושורש העבודה" זצ"ל, לאחר שהוא מביא בספרו את מאמר הזוהר הקדוש הנזכר, הוא מוסיף וכותב דברים כדרבנות, וזה לשונו: "הגידה לי שאהובי נפשי, אחי ורעי, וכי אין ראוי לאדם ליפול מלא קומתו ארצה וליתן בעפר פיהו, ופלגי מים תרד עיניו, יומם לא ישקוט ולילה לא ינוח, אם קולע השערה לשער בעצמו שלא היה נזהר היטב בעודו בחיים חיותו ממאכלות האסורות, אשר אומץ עונשם חמור מכל עבירות שבעולם לפי הזוהר הקדוש הנ"ל.

שעל כל עבירות שבתורה, אף על אותם שחייב עליהם מיתת בית דין, מכל מקום לאחר שסבל עונשו בגיהנום ובשאר עונשים כפי שנגזר עליו בעולם העליון, על כל פנים יש לו חלק לעולם הבא ויש לו חלק בקדוש ברוך הוא יתברך שמו, אבל זה שטימא עצמו וגופו ממאכלות אסורות, מבואר במאמר הזוהר הקדוש הנ"ל, שאין לו חלק כלל באלוקי ישראל ולא בעולם הבא, ונידון לדרי דרין כנזכר לעיל - עליהו כתיב כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה וגו'.

ומה לי עוד לזעוק ולדבר על לב בני האדם, האין די ביעור עולה לבער ולהתלהב ללב אנוש ייסד הזוהר הקדוש הנ"ל. ובזכרו כל הדברים האלה, הלך ילך ובכה תמיד לא יחשה, על רוע מזלו אם ישער כנ"ל. עכ"ל. (שער ז', הבכורות, פרק ד')

רבי נפתלי צבי יהודה ברלין, הנצי"ב זצ"ל, כותב על חומרת הנזק הנגרם מאכילת מאכלות אסורות את הדברים הבאים: "טבע מאכלות אסורות לטמטם את הלב, כדאיתא סוף פ"ג דיומא (ל"ט, א') על הפסוק (ויקרא י"א, מ"ג) 'ונטמתם בם'. ואפילו טבל ושארי מאכלות אסורים מזיקים להנפש ופוגמים אותה יותר משארי עבירות, כמו שכתבו התוספות חולין (ה'), ב'), דמשום הכי נשתנה מאכל איסור, שאין הקב"ה מביא לצדיקים להכשל באלו.

... ובזה נראה טעם ההוראה הידועה ברא"ש ור"ן פרק יוה"כ בשם הראב"ד, דשוחטין לחולה שיש בו סכנה בשבת כדי שלא להאכילו נבלה, אע"ג שאיסור נבלה קל מחילול שבת. ונאמרו על זה טעמים שונים, ועל כולם יש לדון. איברא נראה להוכיח עיקר הדין, מדתנן ביומא פ"ב (פ"ג, א') 'מי שאחזו בולמוס, מאכילין אותו אפילו דברים טמאים', ומאי 'אפילו', הרי מאכילין ביוה"כ דבכרת, וכ"ש דברים טמאים דבלאו? אלא נוח לעבור על איסור כרת מלהאכיל דבר איסור, ותנן ביחוד 'דברים טמאים' ולא סתם דברים אסורים, משום שדברים טמאים מטמטמים ביותר". עכ"ל. ("העמק דבר" דברים ו', י', וב"הרחב דבר" שם)

חכמי ישראל לימדונו, שבעניין של איסורי מאכלות יש להחמיר אף במקום שיש רק חשש איסור.

ה"הפלא יועץ" זצ"ל אומר: "מה מאד צריך לזהר מכל נדנוד איסור התלוי באכילה, כי נמצא הגוף גדל באיסור, ואשמה הנפש ההיא. מרעה אל רעה יצא, כי טומאתה בשוליה ולא תוכל להשיג ארחות חיים, ליראה ולאהבה את ה' הנכבד והנורא, ולעבדו עבודה שלמה". (ערך "אכילה ושתייה")

ובמקום אחר כתב ה"פלא יועץ": "אשרי איש ירא את ה' שיוכל ליזהר שלא לאכול מבהמה שהורה בה חכם שהיא טרפה, אף על פי שרובא דרובא של הפוסקים מכשירים, למיחש בעי. וזה החסידות עדיף טפי מכל מיני חסידות שבעולם, כדכתיב 'ושמת שכין בלעך אם בעל נפש אתה' (משלי כ"ג, ב'). כי מאד צריך ליזהר מכל צד נדנוד איסור ולהחמיר בעניין הנוגע באכילה ושתיה, כי כל עמל אדם לפיהו (קהלת ו', ז'). שאם יפגע באיסור, נמצא הגוף גדל באיסור ומשוי אנפשיה חתיכה דאיסורא, ורוח הטומאה היא שורה עליו, ואין דרך ומבוא לרוח קדושה שתשרה עליו. ומתוך כך מרעה אל רעה יוצא, ואינו יכול להבין ולהשכיל, לשמוע, ללמוד וללמד, ולכוון ליראה ולאהבה את ה' הנכבד, ולשמוח בעידן חדוה שמחה של מצוה, ולהתעצב בעידן עציבותא כדת מה לעשות". (ערך "טרף")

הרמח"ל זצ"ל בספרו "מסילת ישרים" (פרק י"א) כותב דברי חיזוק והתעוררות בעניין זה, ואלו הם דבריו: "איסור המאכלות... המיקל בהם במקום שאמרו להחמיר, אינו אלא משחית לנפשו, וכן אמרו בספרא 'לא תטמאו בהם ונטמתם בהם' - אם מטמאים אתם בהם, סופכם לטמא בהם'. והיינו, כי המאכלות האסורות מכניסים טומאה ממש בלבם ובנפשם של אדם, עד שקדושתו של המקום ברוך הוא מסתלקת ומתרחקת ממנו.

وهוא מה שאמרו גם כן 'ונטמתם בהם' - אל תקרי ונטמתם אלא ונטמתם', שהעבירה מטממת לבו של אדם, כי מסלקת ממנו הדעה האמיתית ורוח השכל שהקב"ה נותן לחסידים, כמו שאמר הכתוב 'כי ה' יתן חכמה'. והנה הוא נשאר בהמי וחומרי, משוקע בגסות העולם הזה. והמאכלות האסורות יתירות בזה על כל האיסורין, כיון שהם נכנסים בגופו של האדם ממש ונעשים בשר מבשרו.

... והנה, כל בר ישראל שיש לו מוח בקדקודו, יחשוב איסורי המאכל כמאכלים הארסיים או כמאכל שנתערב בו איזה דבר ארסי. כי הנה אם דבר זה יארע, היקל אדם על עצמו לאכול ממנו אם ישאר לו בו איזה בית מיחוש, אפילו חששא הכי קטנה? וודאי שלא יקל, ואם יקל, לא יהיה נחשב אלא לשוטה גמור. אף איסור המאכל, כבר בארנו שהוא ארס ממש ללב ונפש הישראלי. אם כן, מי אפוא יהיה המיקל במקום חששא של איסור אם בעל שכל הוא?! על דבר זה נאמר 'ושמת סכין בלועך אם בעל נפש אתה'." עכ"ל.

מובא ברמ"א: "בהמה שהורה בה חכם מסברא, ולא נמצא הדין בפירוש שהיא מותרת, בעל נפש לא יאכל ממנה". (יו"ד סי' קט"ז, סעיף ז')

ובשו"ת הרדב"ז איתא לגבי חביות יין שהייתה שאלה של חשש שמא נגע גוי ביין: "נראה לי להלכה דמותר לשתותו, אבל למעשה אין ראוי להקל, משום דכתיב 'לעשות רצונך אלקי חפצתי ותורתך בתוך מעי' - איזו היא תורה שהיא בתוך מעי? הוי אומר מאכלות אסורות, וכתיב 'ולא בא אל פי בשר פגול'. וכל הני לא איצטריכו אלא לדברים שיש בהם נדנוד איסור. והכי אמרינן (חולין ל"ז ע"ב) 'לא אכלתי מבהמה שהורה בה חכם ולא אכלתי בשר כוס כוס'. אע"ג דמדינא מותר הוא, מכל מקום ישראל הקדושים ראוי שלא יכנסו לתוך גופם דבר שיש בו צד ספק איסור". (חלק ח', סימן קי"א)

דבר מבהיל ונורא בעניין הקלקול הנגרם מחמת אכילת מאכלות אסורות, גילה לנו בעל ה"דברי חיים" זצ"ל, וזה לשונו: "ודבר זה ידוע, שאין דבר עבירה כמאכלות אסורות שמטמטם הלב הישראלי. ובעוה"ר על ידי זה יצאו כמעט מן

הדת כמה קהילות בארץ לועז, על ידי השוחטים ובודקים הקלים, ואכלו ונתפטמו בטריפות, וגברו עליהם דיעות זרות, עד שפקרו ונאבדו מתוך קהל הקדוש". (ח"א יו"ד, סי' ז')

ובדברי ה"חתם סופר" זצ"ל כתוב: "איתא שרוב אפיקורסות רח"ל מתנוצץ באדם על ידי אכילות נבילות וטריפות". (חתם סופר על התורה - "תורת משה", סוף פרשת קדושים)

יש להקפיד שגם ילדים קטנים לא יאכלו מאכלות אסורות. הקלקול הרוחני היכול להגרם להם מכך, יכול להגיע עד לכדי יציאה לתרבות רעה ח"ו. דבר זה מובא בדברי ה"פרי חדש" ב"יורה דעה" (סימן פ"א, סקכ"ו), וזה לשונו:

"אע"פ שקטן אוכל נבילות אין מצווין להפרישו, היינו מעיקר דינא, אבל מ"מ יפרישוהו מפני שמזיק לו בזקנותו, שגורם לו טבע רע וסופו לצאת לתרבות רעה. ולפי שבזמנינו אין נזהרים מעניינים אלו, רוב הבנים יוצאין לתרבות רעה, ורובם הם עזי פנים שבדור, ואין יראת ה' נוגעת בלבם. ואף אם יוכיחום על פניהם, לאו בר קבולי מוסר נינהו".

אשה מינקת האוכלת מאכלות אסורות, גורמת בכך נזק רוחני אף לתינוק, כפי שפוסק הרמ"א: "לא תאכל המינקת, אפילו ישראלית, דברים האסורים, וכן התינוק בעצמו, כי כל זה מזיק לו בזקנותו" (יו"ד סימן פ"א, סעיף ז'). כוונת הרמ"א היא, כפי שפירשו שם הט"ז והש"ך, שאף באופן שמותר למינקת לאכול דברים האסורים, דהיינו במצב של פיקוח נפש, מכל מקום באותו זמן עליה להמנע מהנקת התינוק, בכדי לא להזיק לו.

בזמננו, כשסכנה גופנית עומדת מולנו מחמת האויבים הרבים העומדים מסביבנו, אויבים אשר בדעתם לכלותינו הל"ת, יש צורך בתוספת חיזוק בעניין כשרות המאכלים. כך לימד אותנו רבי חיים עוזר זצ"ל בתקופתו, כשגם אז עם ישראל היה נתון

בסכנה גדולה. הדברים נכתבו ע"י רבי חיים עוזר זצ"ל באגרת, וזה לשונו שם:

"והנה הזהירות ממאכלות אסורות ומנבילות וטרפות, היא סגולה מיוחדת לשמרנו מכף כל הקמים עלינו, ולהצלינו מכל צרה, כמפורש בספרא פ' קדושים - 'והבדלתם בין הבהמה הטהורה וגו' ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי' - אם אתם מובדלים מן העמים הרי אתם שלי, ואם לאו, הרי אתם של נבוכדנצר וחבריו'.

ובעידנא דריתחא כזו, אשר שנאת העמים כים נגרש, ולא רק ערים וקהילות, אלא גם מדינות שלימות של ישוב ישראל נחרבות ר"ל ונעקרות ממקומן בשצף קצף נורא, וגיהנם פתוחה על כל צעד ושעל, וזקוקים אנו לרחמי שמים בכל רגע, שימו לבבכם אחינו, עושו חושו לגדור גדר ולעמוד בפרץ ולהזהר מכל משמר ממאכלות נבילות וטרפות". עכ"ל. ("אגרות ר' חיים עוזר" ח"א, סי' שמ"ה)

טעם נוסף לצורך בחיזוק מיוחד בתקופתנו בשמירה מאכילת מאכלות אסורות, נלמד מהדברים הבאים שאמר רבי ישראל שלום יוסף פרידמן זצ"ל, האדמו"ר השני מבוהוש:

"ועתה הוא קודם ביאת משיח צדקנו, צריך להיות תיקון השלם, ולכן יש התגברות היצר מאד בשחיטה פסולה ומאכלות אסורות ר"ל. וצריך כל אחד מישראל להתגבר ולהתאמץ בכל כוחו שיהיה הכל כדת וכהלכה בלי שום פגם ופסול ח"ו, ולשוב בתשובה שלמה, למען קרב הגאולה השלמה. השי"ת יעזרנו לכל זה בב"א". ("פאר ישראל", סוף פרשת ראה)